

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΕ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΜΑΪΟΥ 1996

ΑΡΙΘ. 7

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Τὸ νόημα τῆς τιμῆς τῆς μνήμης τῶν ἁγίων. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Ἑβδομάδος. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Τὰ παράσιτα τῆς ἐξουσίας. — Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου καὶ στὰ ἴχνη τῆς ἁγίας Φιλοθέης. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Μελέτη θανάτου. — Πρωτοπρ. Νικόλαος Αὐγερινόπουλος (†). — Ἀρχιμ. Δωρ. Πολυκανδριώτη, Παναγία ἡ Θεοσκεπάστη, πολιοῦχος τῆς Ἄνδρου. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀβαγιανοῦ, Ὁ ἱ. Χρυσόστομος καὶ ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. — Αἰδεσιμολ. π. Ἀστερίου Γεροστέργιου, Προσκνηματικὴ ἐπίσκεψη στὴν ΚΠολη καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία. — Ἀθαν. Γ. Μελισσάρη, Γέρον Παῖσιος. Τὸ γέννημα τῆς Καππαδοκίας. — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰαοῦ 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μανρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Τὸ νόημα τῆς τιμῆς τῆς μνήμης τῶν ἁγίων*

Αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τῶν ἁγίων ἀποβλέπουσι ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ὑπόμνησιν τοῦ καθήκοντος τῆς μιμήσεως τῆς ἁγίας ζωῆς των, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ νὰ δοξάζωμεν μετ' αὐτῶν τὸν «θαυμαστὸν ἐν τοῖς ἁγίοις Αὐτοῦ» Θεὸν (Ψαλμ. ξξ' 35) καὶ τρίτον εἰς τὸ νὰ ἐπικαλώμεθα τὰς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείας τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων.

Τὰ πρότυπα τῶν ἁγίων ἔχουν δι' ἡμᾶς ἀφ' ἑνὸς ἔλκοντα καὶ διαφωτιστικὸν χαρακτῆρα, καθιστῶντα ὁρατὴν τὴν ὠραϊότητα τῶν ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν πραγματοποιουμένων χριστιανικῶν αἰτημάτων, ἀφ' ἑτέρου παροτρυντικὸν καὶ παρακινήτικὸν σκοπὸν, ἐξυπηρετούμενον διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὑποδείξεως τῆς ὁδοῦ, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν, καὶ ἐκ τρίτου ἐνθαρρυντικὸν περιεχόμενον, ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὴν δειλίαν ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἐμφυσησῇ εἰς αὐτὴν ἐμπιστοσύνην, θάρρος καὶ βεβαιότητα διὰ τὴν δυνατότητα τῆς πνευματικῆς νίκης καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ. Ἡ νηφαλία μελέτη τῆς ζωῆς τῶν ἁγίων ἀποδεικνύει ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν ἦσαν ὄντα ὑπεράνθρωπα καὶ ὑπερφυσικά, ζῶντα οἰονεῖ ἐκτὸς τῆς φυσικῆς πραγματικότητος. Ἦσαν ἄνθρωποι, ἔχοντες, ὡς καὶ ἡμεῖς, σάρκα καὶ ὀστά, ὡς καὶ ποικίλους ἐπιγείους δεσμοὺς. Συχνάκις ἦσαν νεαροὶ μητέρες, ἀποχωριζόμενοι διὰ τοῦ μαρτυρίου προσφιλεστάτων βρεφῶν ἢ τέκνα, ἀποχωριζόμενα πεφιλημένων γονέων καὶ γενικῶς ἄνθρωποι πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας, ἐγκαταλείποντες, ἐὰν ὑφίστατο ἀνάγκη, προσφιλεῖς δεσμοὺς: νεότητα, πλοῦτον, σύζυγον, κοσμικὰ ἀξιώματα, δόξας, τιμὰς, διάφορα ἐπίγεια ἀγαθὰ. Οἱ ἅγιοι ἐν τῇ ἱεραρχικῇ κλίμακι καὶ διαβαθμίσει τῶν ἀξίων ἔθετον καὶ θέτουν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀξίαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο ἐπανελάμβανον μετὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλιπ. δ', 13). Ὡς ἔλεγεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, τὰ κατορθούμενα ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ τῶν μαρτύρων «πᾶσαν ὑπερβαίνει φύσιν καὶ πᾶσαν πραγμάτων ἀκολουθίαν, ἵνα μάθῃς ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ Χάριτός ἐστι τὰ κατορθούμενα» (Migne Ἐ.Π. 50,708).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

* Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ὑπὸ τοῦ γράφοντος Προλεγόμενα εἰς τὴν Β' ἐκδοσὴν τοῦ ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἐκδοθέντος ἔργου: Σωφρονίου Εὐστρατιάδου (†), Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως, Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι, 1995, σελ. δ'. Πρὸβλ. καὶ τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ ταυταριθμοῦ τεύχους τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία».

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Του Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. ΤΟ «ΑΝΤΙΑΥΤΡΟΝ»

«(Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου) *δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν*» (Μάρκ. ι' 45)

Πολλάκις ὠμίλησεν ὁ Κύριος περὶ τοῦ μεγάλου καὶ σπουδαιοτάτου σκοποῦ, διὰ τὸν ὅποιον ἦλθε εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐτόνισεν ὅτι «*οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον*» (Ἰω. γ' 16).

Πέραν τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ χαρακτηῆρος τοῦ σωτηρίου ἔργου Του προσδιώρισεν εἰδικώτερον ὅτι «*οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν*» (Ματθ. θ' 13). Καὶ εἶπε συγκεκριμένως ὅτι «*ἦλθε ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς*» (Λουκ. ιθ' 10). Τὸ δὲ τίμημα τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου θὰ εἶναι ἡ θυσία Του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ ἀναφερόμενος εἰς αὐτὴν ἐξήγησεν ὅτι «*ἦλθε... δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν*».

* * *

Ἦρχισε τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καλῶν τὸν λαὸν εἰς μετάνοιαν καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Διεκήρυττε πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν «*μετανοεῖτε ἥγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*». Ἐπλαισίωσε δὲ τὴν διδαχὴν Του μὲ ἀλλεπάλληλα θαύματα, διὰ τῆς θεϊκῆς Του δυνάμεως ἐπιτελούμενα καὶ καταπλήσσοντα τοὺς πάντας. Δι' αὐτῶν ἀπεκαλύπτετο πρὸς τὸν κόσμον ἡ θεότης Του καὶ ὠδηγοῦντο οἱ καλοπροαίρετοι εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν μετάνοιαν. Ἄλλ' ἔδωκεν ἀκόμη, διὰ τῆς ὑπερόχου ἀγιότητός Του, τὸν τέλειον «*ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἔχγουσιν αὐτοῦ*» (Α' Πέτρο. β' 21), μιμούμενοι τὴν ἀγίαν ζωὴν Του, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν. Καὶ ἐν τέλει «*ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν*». Καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, προσφέρον τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς Του «*λύτρον ἀντὶ πολλῶν*».

Ἀτενίζοντες σήμερον τὸν Σταυρὸν Του καὶ προσκυνῶντες τὰ Πάθη Του, χειραγωγούμεθα διὰ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων καὶ τῆς λειτουργικῆς πράξεως — τῶν κατανυκτικῶν «ἀκολουθιῶν» — τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, νὰ Τὸν συνοδεύσωμεν νοερώς ἀπὸ τῆς συλλήψεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, εἰς τὴν Γεθσημανῆ, παρακολουθοῦντες τὴν πορείαν καὶ τὴν ἀ-

νάκρισιν Του εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν δίκην καὶ καταδίκην Του εἰς τὸ Πραιτώριον, ἐνώπιον τοῦ Ποντίου Πιλάτου, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξερχόμενος καὶ αἶρων τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ ἀνήλθε τὸν φορικτὸν Γολγοθᾶν, διὰ νὰ ὑψωθῆ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀνώμητον θῆμα καὶ ἴλασμός τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

* * *

Ἐν ὄψει τῶν δραματικῶν αὐτῶν γεγονότων τοῦ σωτηρίου Πάθους τοῦ Κυρίου, καλούμεθα, ἀδελφοί, νὰ συνειδητοποιήσωμεν — καὶ δὴ προσωπικῶς ὁ καθείς ἐξ ἡμῶν — ὅτι «*Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται*» (Ἦσ. νγ' 4).

Τὰς ἁμαρτίας «*ἡμῶν*», δηλ. τὰς ἰδικάς μου, τὰς ἰδικάς σου, τὰς ἰδικάς μας. Ἐσταυρώθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ὄλων μας. Εἶναι «*ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*».

Ὅσοι τὸ σκέπτονται καὶ τὸ συναισθάνονται, θὰ προσπέσουν ἐμπρὸς εἰς τὸν Σταυρὸν Του, διὰ νὰ τοῦ εἶπῃ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν «*Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα*». Καὶ μετὰ τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας θὰ ὁμολογήσωμεν πάντες ὁμοῦ «*Σοὶ μόνῳ ἁμαρτάνομεν καὶ Σοὶ μόνῳ λατρεύομεν*». Καταθέτομεν πρὸ τοῦ σταυροῦ σου τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ καὶ τὴν λατρείαν μας. Τὴν ἐνοχίαν μας, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν μας πρὸς Σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Τὴν μετάνοιάν μας καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἰκεσίαν μας Ὅ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς, Κύριε.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ Του, ὁ Ἐσταυρωμένος λυτρωτῆς τοῦ κόσμου βλέπει ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς προσκυνητάς Του. Δὲν μᾶς βλέπει μόνον ὡς σύνολον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρόσωπα. Ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ, μὲ προσωπικὴν ἕκαστον ὑπόστασιν. Ὡς ἀδελφούς Του, τοὺς ὁποίους ἐξηγόρασε «*διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος*» καί, παρὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μας, «*οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς καλεῖν*» (Ἐβρ. β' 11). Μᾶς βλέπει ὡς ψυχὰς μὲ αὐτοτελῆ ὄντοτητα καὶ ἀξίαν τοιαύτην ὥστε νὰ λογίζεται ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὡς ὁ «*ἀδελφὸς δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν*» (Α' Κορ. η' 11).

Διὰ τοῦτο, ἐν ὄψει τοῦ προσωπικοῦ χαρακτηῆρος τῆς λυτρώσεως ἐνὸς ἐκάστου χριστιανοῦ ὑπὸ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, σὺ ποὺ προσκυνεῖς τὸν Ἐσταυρωμένον ἄφησε τὴν καρδιά σου νὰ ὁμολογήσῃ ἐκ βαθέων

6. ΤΑ ΠΑΡΑΣΙΤΑ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ συνοδική ἄσκηση τοῦ βασιλικοῦ αξιώματος θὰ προφυλάξει τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἡγέτες ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ σχηματισθοῦν γύρω τους τὰ λεγόμενα **παράσιτα τῆς ἐξουσίας**. Πρόκειται γιὰ ὀρισμένα πρόσωπα ποὺ περιβάλλουν τὸν ἀσκοῦντα τὴν ἐξουσία, ἐξασφαλίζουν, μὲ διάφορα τεχνάσματα, τὴν εὐνοιά του, μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὸν ἐπηρεάζουν καὶ νὰ τὸν καθοδηγοῦν στὶς ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειές του.

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ μαρτυρεῖ δύο πράγματα. Πρῶτον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἓνας ἄνθρωπος νὰ ἀσκήσει μόνος του ὅποιαδήποτε ἐξουσία καὶ δευτέρον, ὅτι ὅταν ἓνας μόνον διαχειρίζεται τὴ δύναμη καὶ τὰ προνόμια τῆς ἐξουσίας, εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ προσελκύονται γύρω του πρόσωπα μὲ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς καὶ ἐπιδιώξεις. Ἔτσι, κοντὰ στοὺς μονάρχες, ἀγκιστρώνονται πρόσωπα ποὺ μὲ τὸν ἓνα ἢ ἄλλον τρόπο νέμοντα τὴν ἐξουσία.

Τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζονται τὰ παράσιτα αὐτὰ τῆς ἐξουσίας, γιὰ νὰ πετύχουν τοὺς σκοποὺς τους, εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ **κολακεία**: Οἱ τύποι αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ εἶναι πάντοτε εὐχάριστοι πρὸς τὸ πρόσωπο ποὺ ἀ-

σκει τὴν ἐξουσία. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποιοῦν τὸ γνωστὸ καὶ δοκιμασμένο μέσο τῆς **κολακείας**. Ἀδιαφοροῦν, ἐὰν τὰ λόγια ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἀφεντικοῦ τους εἶναι σωστὰ ἢ λαθεμένα. Αὐτοὶ γνωρίζουν ἓνα μόνον «τροπᾶριο»: τὸν ἔπαινον καὶ τὸ ἐγκώμιο. Τοὺς τύπους αὐτοὺς ὁ λαὸς τους λέει «αὐλοκόλακες» καί, οἱ πῶς μορφωμένοι, «yes men», δηλαδὴ λένε πάντοτε «ναί» στὸν πρῶτο¹.

Οἱ τύποι αὐτοὶ γίνονται αἰτία διπλοῦ κακοῦ: Ἄφενδὸς δημιουργοῦν ψεύτικες ἐντυπώσεις στὸν ἄρχοντα καὶ ἀφετέρου προκαλοῦν λαθεμένες ἢ καὶ ἀδικες ἀποφάσεις, οἱ ὁποῖες βλάπτουν καὶ ζημιώνουν πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἀδικίες ἀκόμη καὶ ἐγκλήματα ποὺ διαπράττονται ἀπὸ ἀξιωματούχους ὀφείλονται πολλὰς φορὰς σὲ αὐλοκόλακες ποὺ ὑποκλέπτουν ἐντέχνως τὴ συγκατάθεση καὶ τὴν ὑπογραφή τοῦ προϊσταμένου τους.

β) Ἡ **δουλοπρέπεια**: Οἱ ἄνθρωποι - παράσιτα τῆς ἐξουσίας ἐπιδιώκουν νὰ ἀρέσουν στὸν προϊστάμενό τους (**ἀνθρωπαρέσκεια**) καὶ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτό, συμπεριφέρονται μὲ ἓνα ὑποκριτικὸ καὶ δουλοπρεπὴ τρόπο: **δουλοπρέπεια**. Κάνουν βαθιῆς ὑποκλίσεις μπροστά του καὶ ταπεινώνουν τὸν ἑαυ-

---

«τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον ἐγὼ εἰμι· ἀνακάλεσαί με, Σωτήρ, καὶ σῶσόν με». Καὶ ἡ ἐνδόμυχος κραυγὴ τῆς ἰκεσίας σου ἧς ἐνωθῆ με τὴν φωνὴν τοῦ εὐγνώμονος καὶ συσταυρωθέντος ληστοῦ· «μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ διερωτηθῶμεν ὅλοι: ἄρα γε περικλείει καὶ ἡμᾶς εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἀπλωμένας καὶ αἵμασσοῦσας ἀγκάλας τοῦ ὁ Χριστός; Καὶ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι σημαντικώτατον διὰ κάθε χριστιανόν. Διότι ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι ἔδωκε «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν». Διὰ τί δὲν εἶπεν ὑπὲρ πάντων, ἀλλὰ «ἀντὶ πολλῶν»;

Τὸ νόημα αὐτῆς τῆς διακρίσεως εἶναι ὅτι, ναὶ μὲν ὁ Χριστὸς «ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα —ζῶσιν— τῶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι» (Β' Κορ. ε' 14): ἀλλ' ὅμως δὲν σῶζονται ὅλοι, εἰ μὴ μόνον ἐκεῖνοι ποὺ διάγουν ζῶην ἐν Κυρίῳ καὶ ἀποδεικνύουν ἔτσι ὅτι ζοῦν διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν βασιλείαν Ἐκείνου ποὺ ἀπέθανεν ἐπὶ Σταυροῦ καὶ ἀναστήθηκε δι' αὐτούς.

Πράγματι: ὅλοι «ἔχομεν (δυνάμει, εἰς τὴν διάθεσίν μας) τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ)» (Ἐφεσ. α' 7). Ἄλλ' ἀπαιτεῖται ἐκ μέρους μας «οἰκειώσεις» (προσωπικὴ ἀποδοχὴ) τῆς ἀπολυτρώσεως· καὶ ἔμπρακτος ἀνταπόκρισις πρὸς αὐτήν.

Στῶμεν εὐλαβῶς. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου εἶναι «λύτρον ἀντὶ πολλῶν». Ἡ θυσία καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ Χριστοῦ περιλαμβάνει καὶ τὴν ἰδικὴν μας ἀπολύτρωσιν καὶ σωτηρίαν. Καὶ εἶθε νὰ μὴ ὑστερήσωμεν νὰ συγκαταριθμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς μεταξὺ τῶν «πολλῶν» σεσωσμένων διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Ἐσταυρωμένου μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὅλοι χωροῦμεν ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ Σταυροῦ. «Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις» τοῦ Κυρίου (Ρωμ. ε' 20). Κανεῖς δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἔξω τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ.

Ὅλοι καλούμεθα —καὶ πρέπει νὰ— «προσερχώμεθα μετὰ παρησίας τῶ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν» (Ἐβρ. 4,16) καὶ σωτηρίαν ἐν Χριστῷ. Ἀμήν.

τό τους. Όπως λέει ο λαός, «γίνονται χαλί» για να πατήσει πάνω τους το άφεντικό. Οί τύποι αυτοί δεν λειτουργούν ως υπεύθυνοι συνεργάτες των προϊσταμένων τους, αλλά ως τυφλά και πειθήνια όργανά τους.

γ) **Ή συνοφαντία:** Οί τύποι τής παραεξουσίας λειτουργούν επίσης και ως κατάσκοποι και καταδότες (χαφιέδες, σπιούννοι). Με κίνητρο πάλι να άρέσουν στον «πρώτο», συλλέγουν πληροφορίες, συνήθως συνοφαντικές και δυσμενείς, για συναδέλφους τους και σπεύδουν να τις ανακοινώσουν στον κύριό τους. «Καρφώνουν» τους άλλους, όπως πάλι λέει ο λαός. Όσοι τυχόν έρθουν σε σύγκρουση μαζί τους θεωρούνται ως έχθροί του άρχοντος, καταχωρίζονται στο «μαυροπίνακα» των αντίπαλων και σχεδιάζεται ή εξόντωσή τους...

Οί εκκλησιαστικοί ήγέτες που άσκούν εξουσία πρέπει να φροντίζουν, ώστε να μη φυτρώνουν στο άμεσο περιβάλλον τους τὰ παράσιτα αυτά. Προς τὸ σκοπὸ αὐτό, πρέπει να λαμβάνουν τὰ κατάλληλα μέτρα, μερικά των οποίων είναι και τὰ έξής:

α) **Προσοχή στις κολακειές:** Είναι φοβερό, αλλά και έκπληκτικό τὸ πόσο εύκολα μερικοί ήγέτες δέχονται τις κολακειές, για τὸ πρόσωπό τους. Μεγάλοι και πανίσχυροι άνδρες που τους έτρεμαν λαοί όλόκληροι, δεν μπορούσαν να αντίσταθουν στις κολακειές των αὐλικῶν τους! Οί αὐλοκόλακες τους έπαιζαν στα δάχτυλα των χειρῶν τους...

Ό εκκλησιαστικός ήγέτης, έχοντας επίγνωση του έαυτού του και των δυνατοτήτων του και συναισθανόμενος τὴν ιερότητα του βασιλικῶν αξιώματός του μπορεί άνετα να έντοπίζει τους κόλακες. Βασική επιδίωξή του πρέπει να είναι να μη επιτρέψει ποτέ στον έαυτό του να γίνει θύμα παρασίτων τής παραεξουσίας. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να συνεργάζεται και να εμπιστευεται τους συνεργάτες του. Πρέπει όμως να γνωρίζει τὸ όρια: μέχρι πού φθάνει ή συνεργασία και από πού αρχίζει ή κολακεία.

β) **Όχι στη δουλοπρέπεια:** Ό πνευματικός άνθρωπος είναι αληθινά έλεύθερος. Ό εκκλησιαστικός, μάλιστα, ήγέτης πρέπει να είναι ο κατεξοχήν έλεύθερος άνθρωπος. Έλεύθερος ο ίδιος πρέπει να θέλει να είναι έλεύθεροι και όσοι τον πλησιάζουν ή συνεργάζονται μαζί του. Έπομένως, εάν ο ίδιος αισθεται ως «άπελεύθερος Χριστού» (Α' Κορ. ζ' 22), πώς μπορεί να δέχεται έκδηλώσεις δουλοπρέπειας από τους «πλησίον» και τους συνεργάτες του; Και εάν ο ίδιος κηρύττει και καταδι-

κάζει τὴν δουλεία των ανθρώπων, κατὰ τὴν αποστολική προσταγή: «μη γίνεσθε δούλοι ανθρώπων» (Α' Κορ. ζ' 23), πώς είναι δυνατόν ο ίδιος να άνέχεται κοντά του πληθώρα έθελοδοούλων; (πρβλ. και Έφεσ. στ' 6, Κολ. γ' 22).

γ) **Μακριά οί συνοφάντες:** Οί καταδότες, οί «σπιούννοι» είναι συνήθως άνθρωποι που κινούνται στο σκοτάδι. Άνεύθυνοι και άσυνείδητοι γίνονται «χωροφύλακες» των άλλων και μάλιστα των συναδέλφων τους. Λειτουργούν κρυφά και ύπουλα, σαν τὰ φίδια. Είναι πραγματικά φίδια, «όφεις, γεννήματα έχιδνῶν» (Ματθ. γ' 7). Ένας εκκλησιαστικός άρχων δεν μπορεί να έχει εμπιστοσύνη στα δηλητηριώδη αυτά έρπετά. Γι' αυτές τις περιπτώσεις λέει ο λαός: «Μη βάζεις φίδι στον κόρφο σου»!

Τέτοιοι τύποι δεν πρέπει να γίνοντα άνεκτοί στο περιβάλλον του εκκλησιαστικού ήγέτη. Ένας άνθρωπος που φθάνει στο σημείο να μεταδίδει ψεύτικες πληροφορίες για τὸν συνάδελφό του, δεν μπορεί να είναι συνεργάτης «καλῶν έργων» (Τιτ. γ' 8). ο άπόστολος Παῦλος περιγράφει πολύ χαρακτηριστικά τους τύπους αυτούς και προτρέπει τὸν επίσκοπο Τιμόθεο να τους άποφεύγει: «Έσονται οί άνθρωποι φίλαντοι, φιλάργυροι, αλαζόντες, υπερέφανοι... διάβολοι, προδότες... Έκ τούτων εισιν οί ένδύνοντες (που μπεινοβγαίνουν) εις τὰς οικίας και αιχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα άμαρτίας, άγόμενα επιθυμίαις ποικίλαις... Οὗτοι αντίστανται τῇ αληθεία, άνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, άδόκιμοι περι τὴν πίστιν» (Β' Τιμ. γ' 2-8).

Τὰ παράσιτα τής εξουσίας δεν πρέπει να φυτρώνουν στους ιερούς αὐλόγυρους των εκκλησιαστικῶν λειτουργῶν που έχουν τὸ ὕψιστο χάρισμα του βασιλικῶν αξιώματος. Και όταν εμφανίζονται, πρέπει να ξερριζώνονται άμέσως και χωρὶς καμιά καθυστέρηση. Για τις περιπτώσεις αυτές, ισχύει συμβολικά ο μακαρισμός του ψαλμοδού: «Μακάριος, ός κρατήσει και έδαφει τὰ νήπιά σου (τὰ παράσιτα πριν άκόμη αύξηθουν και μεγαλώσουν) προς τὴν πέτραν» (Ψαλμ. 136,9).

1. Ένα θύμα τέτοιων προσώπων μου διηγήθηκε τὸ έξής συμβολικό μύθο: Ρώτησαν ένα σαλιγκάκι που βρέθηκε επάνω στο θρόνο του άρχοντα: Πώς βρέθηκε εδώ; Και εκείνο άπάντησε: «Έρποντας και γλύφοντας! Και από τὴν ιστορία γνωρίζομε, ότι «ή κολακεία άποτελούσε βασικό αὐλικό κανόνα στη Γαλλία του Λουδοβίκου ΙΔ'», βλ. Οί μύθοι του Λαφονταίν, όπ. π. σελ. 39. Και όχι μόνο τότε...

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ*

Τού κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Διαμασκηνὸς στὸν λόγο του, ἐξ ἀφορμῆς τῆς κουρᾶς καὶ ρασοφορίας τῆς πρώτης μοναχῆς καὶ ἡγουμένης τοῦ Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Ἡ Παναγία τῶν Βρουσίων», εἶπεν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ ἐξῆς, ὅπως αὐτὰ ἀπομαγνητοφωνήθηκαν:

Μέσα στὴ χαρὰ τῆς σημερινῆς αὐτῆς ἑορτῆς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς μνήμης τῆς ἀγίας ἐνδόξου ὁσιομάρτυρος Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας, ἡ ὁποία συνελήφθη ἀπὸ τοὺς ἀλλοδόξους καὶ ὑπέστη μαρτυρία στὸν εὐλογημένο αὐτὸ χῶρο, θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ διατυπώσωμε μερικὲς σκέψεις σχετικῶς πρὸς τὸ τί εἶναι ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμὸς καὶ τί, κατὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν, εἶναι ἡ μοναχικὴ κουρά.

Ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, θὰ πρέπει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ σημειώσωμε ὅτι ὁ μοναχισμὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐκδήλωσις ἐλευθερίας, ἐλευθερίας ἔναντι τῶν παθῶν, ἐλευθερίας ἔναντι κάθε πράγματος, τὸ ὁποῖο μᾶς δεσμεύει καὶ μᾶς κρατᾶ αἰχμαλώτους ὄχι μόνον εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ πρωτίστως εἰς τὴν ψυχὴν. Ὁ μοναχὸς, ἐπιλέγοντας τὸν μονήρη βίον καλεῖται μέσα ἀπὸ τὴν ἀσκησι, μέσα ἀπὸ τὴν ὑπακοή, μέσα ἀπὸ τὴν ταπεινώσι, μέσα ἀπὸ τὴν ἀγνεία καὶ μέσα ἀπὸ τὴν κοινοκτημοσύνη νὰ ἀποδεσμεύσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ ὅλα ὅσα τὸν περιβάλλουν καὶ τὸν καθιστοῦν δέσμιον τῶν γηίνων καὶ φθαρτῶν καὶ ἔτσι ἀπελευθερώνεται καὶ ὀδηγεῖται ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν.

Τὸ δεύτερο σημεῖο, πὺ θὰ ἤθελα νὰ σημειώσωμε εἶναι ὅτι ὁ μοναχισμὸς εἶναι ἐκδήλωσις ἐκουσίας ὑποταγῆς. Ἐνῶ ὠμίλησαμε περὶ ἐκδηλώσεως ἐλευθερίας καὶ ταυτόχρονα ὀμιλοῦμε γιὰ μιὰ ἐκδήλωσις ἐκουσίας ὑποταγῆς καὶ ἀφοσιώσεως. Ἀφοσιώσεως στὸν Θεόν, ὑποταγῆς στὸ αἰώνιο θέλημά Του, ὑπακοῆς σ' Αὐτόν, πὺ εἶναι ὁ Σωτῆρ τοῦ κόσμου, σ' Αὐτόν, ὁ Ὅποιος ἀπὸ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος γιὰ τὴ σωτηρία τῆς δικῆς μου καὶ τῆς ψυχῆς ὅλων μας.

Ἐνα τρίτο σημεῖο, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, εἶναι ὅτι ὁ μοναχισμὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐκδήλωσις θεοκεντρικῆς. Ὁ μοναχὸς προσφέρει τὸν ἑαυτὸν του ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεόν. Κάθε του σκέψις, κάθε του ἐνέργεια εἶναι συντονισμένη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ μοναχὸς δὲν ἔχει

ἴδιον θέλημα. Κάθε στιγμή μπροστὰ του εὐρίσκεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ προσπαθεῖ μέσα ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις του νὰ συντονίσῃ καὶ συγχρονίσῃ τὸ θέλημά του μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Σήμερα, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, στὴν ἀναγνωσθεῖσα εὐαγγελικὴ περικοπή, ἀκούσαμε ὅτι ὁ Κύριος λέγει ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ πρέπει νὰ βλέπωμε τὸν ἴδιον τὸν Θεόν. Ἔτσι λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ ὁ μοναχὸς ζῆ κάθε στιγμή τὴν ἀγωνίαν του διὰ τὸ ἐὰν ἀντικρούσῃ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν καὶ ἐὰν βλέπῃ στὰ πρόσωπα ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐνα τέταρτο σημεῖο, πὺ θὰ ἤθελα αὐτὴν τὴν ἀποψινὴ βραδιὰ νὰ τονίσωμε, εἶναι ὅτι ὁ μοναχισμὸς εἶναι ἐκδήλωσις κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικῆς. Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀσκητικὲς τάσεις μποροῦμε νὰ βροῦμε καὶ σὲ ἄλλες ἰδεολογίες, σὲ ἄλλες φιλοσοφίες, ἀκόμη καὶ σὲ ἄλλες θρησκείες. Ἄλλ' αὐτό, τὸ ὁποῖο εἶναι σημαντικὸ γιὰ τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό, εἶναι ὅτι ὁ μοναχὸς εἶναι μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, μετέχει τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ βρῖσκεται μέσα σ' αὐτὸν τὸν εὐλογημένο χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ παρατεινόμενο εἰς τοὺς αἰῶνας. Ὁ μοναχὸς, παίρνοντας τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ Ἀναστάντος Χριστοῦ, μετέχοντας σ' αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Οἰκονομίας καὶ ἀντλώντας τὴ δύναμι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεόν, καλεῖται νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς φῶς Χριστοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Δὲν νοεῖται μοναχὸς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπου καὶ ἐὰν ὁ ὀρθόδοξος μοναχισμὸς ἤκμασεν, αὐτὸς ἦταν πάντοτε ἐν κοινωνίᾳ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐχοντας ὑπ' ὄψει ἐν ἀδραΐς γραμμαῖς αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὀρθοδόξου μοναστικῆς πολιτείας, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ μοναστικὴ πολιτεία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν γνησία μορφή τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Αὐτό, πὺ ἐμεῖς οἱ πολλοὶ ἴσως δὲν μποροῦμε νὰ βιώσωμε, τὸ νὰ ταυτίσωμε δηλαδὴ τὸ θέλημά μας μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἀπὸ τὶς βιοτικὲς μέριμνες καὶ ἀνάγκες, εἴτε ἀπὸ τὴν καθημερινότητα τῆς ζωῆς, αὐτὸ ὁ μοναχὸς τὸ βιώνει καθημερινὰ μέσα στὴν κοινωνία, μέσα στὴν ταπεινώσι, μέσα στὴν ἀπό-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 108 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

λυτο ἀφοσίωσι στὸν Θεό. Διὰ τὸν μοναχὸ καὶ τὴν μοναχὴ δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἐνδιαφέρον παρὰ μόνον νὰ ταυτίσῃ τὸ θέλημά του μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ σὲ ἀντίθεσι μὲ ὅσα φημιολογοῦνται καὶ μὲ ὅσα θέλουν μερικοὶ νὰ παρουσιάσουν, ὁ μοναχισμὸς εἶναι θετικὴ στάσις ζωῆς. Δὲν εἶναι ἀδράνεια, δὲν εἶναι ἀδυναμία. Ὁ μοναχισμὸς ἔχει δυναμικὴν, διότι εἶναι πολὺ πιὸ εὐκόλο νὰ συγχρονίζεται κανεὶς μὲ ὅλον τὸν ροῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ βρῆται σὲ μακρινὴ πατρίδα, ὅπως ἐκεῖνος ὁ ἄσωτος υἱός, ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιὸ ἡρωϊκὸ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐπανεέλθῃ στὴν πραγματικὴν του πατρίδα, ἀφοῦ πρῶτα συνειδητοποιήσῃ πόσον ξένος εἶναι ἀπὸ τὸν πατρικὸ του οἶκο.

Σήμερα λοιπόν, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, σ' αὐτὸν τὸν εὐλογημένον χώρον, τὸν ὁποῖο ἡ ἑορταζομένη ἀγία Φιλοθέη ἀγίασε μὲ τὸ αἷμα τῶν πληγῶν τοῦ μαρτυρίου της καὶ μὲ τὴν προσευχὴ της, ζήσαμε καὶ ζοῦμε ἓνα σπουδαῖο γεγονός. Σ' αὐτὸν τὸν εὐλογημένον χώρον μία μοναστικὴ ἀδελφότης ἀρχίζει καὶ πάλιν νὰ δραστηριοποιηται. Τὸ 1589 ἐδῶ ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἦταν ἐξοχικὴ, ἐνῶ σήμερα σφύζει ἀπὸ κόσμον καὶ ἀπὸ ζωντάνια. Καὶ ὅμως αὐτὸν τὸν εὐλογημένον χώρον διάλεξε ἡ ἀγία Φιλοθέη καὶ πάλιν νὰ γίνῃ ἐνδιαίτημα μοναστικῆς πολιτείας. Ἀκριβῶς ὅπως τὸ μοναστήρι τῆς ἀγίας ἦταν μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Ἀθήνας δίπλα στὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸ Ναό, ἔτσι καὶ πάλιν ἡ ἀγία διάλεξε αὐτὸν τὸν χώρον μέσα στὸν κόσμο, γιὰ νὰ ὑπάρχῃ ἓνα ἐνδιαίτημα μοναστικῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας ἡ προσευχὴ συνδυάζεται καὶ μὲ κοινωνικὴ προσφορά.

Ἵσως αὐτὴ ἡ τελευταία ἔκφρασις περὶ κοινωνικῆς προσφορᾶς νὰ δημιουργῆ κάποιες ἀπορίες. Ἀλλὰ ἡ προσφορὰ αὐτὴ θὰ εἶναι γνώρισμα τῆς νέας μοναστικῆς ἀδελφότητος. Θὰ ἠθελα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, νὰ σταθοῦμε καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο... Ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ εὐρίσκομαι ἐδῶ μὲ τὴν ἐντολήν του καὶ παρίσταμαι στὴν πρώτη κουρὰ τῆς ἀδελφῆς Φιλοθέης, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρῶτο μέλος τῆς νέας μοναστικῆς ἀδελφότητος, πὺν δραστηριοποιεῖται σ' αὐτὴν τὴν περιοχὴ μὲ κέντρο αὐτὸν τὸν χώρον τῆς λατρευτικῆς συνάξεως. Καὶ αἰσθάνομαι ἰδιαίτερη συγκίνησι, διότι βλέπει κανεὶς μέσα στὸν ροῦ τοῦ χρόνου τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ νὰ κατευθύνῃ τὰ βήματα ὄλων μας. Πέρουσι τέτοιον καιρὸ ἤλθα γιὰ πρώτη φορὰ νὰ συμπροσευχηθῶ μαζί σας καὶ ἀνταλλάξαμε κάποιες σκέψεις μὲ τὸν σεβαστὸ καὶ ἀγαπητὸ μου πατέ-

ρα Γαβριήλ. Καὶ ἐφέτος, σὲ χρόνο ρεκόρ, ὅπως θὰ λέγαμε, ὅλα ἔχουν τακτοποιηθῆ. Παρεσχέθη ἡ ἄδεια καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου. Ἐνεκρίθη ἡ ἀπόφασις ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο. Ἐκδόθηκε τὸ Προεδρικὸ Διάταγμα μόλις πρὶν ἀπὸ μίαν ἐβδομάδα. Ἔτσι ὅλα ἐτακτοποιήθησαν καὶ αὐτὴν τὴν σημερινὴν ἡμέρα ὅλοι χαιρόμεθα μὲ αὐτὸ τὸ σημαντικὸ γεγονός. Τίποτε δὲν εἶναι, ἀδελφοί μου, ἔξω ἀπὸ τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡμεῖς, πὺν εὐρισκόμεθα μέσα στὸν χώρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τοῦ συνεγγυς μέσα στὴν Διοίκησι τῆς Ἐκκλησίας, βλέπομε τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ νὰ κατευθύνῃ τὰ διαβήματά μας.

Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψις, ἐὰν αὐτὴν τὴν στιγμήν δὲν σημείωνα δύο πράγματα: Πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὸ ἀπεριόριστο ἐνδιαφέρον τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν γι' αὐτὴν τὴν προσπάθεια, τὴν ἀγάπην, μὲ τὴν ὁποία περιέβαλε καὶ περιβάλλει αὐτὸ τὸ ἔργο. Δεύτερον θὰ πρέπει νὰ σημειώσωμε, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔργο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα κόπων μᾶς ὀλόκληρης εἰκοσαετίας καὶ πλέον, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀφιερώσεως καὶ τῆς ἀφοσίωσεως ἐνὸς καλοῦ λευίτου τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον εἶναι ὁ ἀδελφός μας καὶ ὁ πνευματικὸς αὐτῆς τῆς περιοχῆς, ὁ ἀγαπητὸς σὲ ὅλους μας πατὴρ Γαβριήλ Τσάφος. Δὲν εἶναι, ἀγαπητοὶ μου ἀδελφοί, τὸ μόνον ἀπὸ τὰ κατορθώματά του ἡ συγκρότησις αὐτῆς τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος. Εἶναι χιλιάδες τὰ πνευματικὰ παιδιὰ τοῦ εὐλογημένου αὐτοῦ χώρου. Ἀλλὰ τὸ σημερινὸ γεγονός εἶναι κάτι ξεχωριστό, γιὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὁ γέροντας, ὁ σεβαστὸς ἀδελφὸς τὴν πολλαπλότητα καὶ τὴν εὐρύτητα τῆς δραστηριότητός του. Ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὸν δρόμον τοῦ Χριστοῦ, ὅπου βρίσκουν τὴ δύναμιν νὰ ξεπεράσουν τὸ ἄτομον καὶ νὰ ἔλθουν πρόσωπον μὲ πρόσωπον μπροστὰ στὸν συνάνθρωπον καὶ στὸ τέλος νὰ φθάσουν στὴν ἄκρα χριστιανικὴ ἀρετὴ στὰ πλαίσια τῆς μοναστικῆς πολιτείας. Εἶναι ὅ,τι καλύτερο, ὅ,τι ὠραιότερο ἔχει νὰ προσφέρῃ ὁ πατὴρ Γαβριήλ. Τὸν εὐχαριστοῦμε, διότι μᾶς διδάσκει μέσα ἀπὸ τὴν προσπάθειά του, μέσα ἀπὸ τὴν καλὴν τὴν καρδιάν, μέσα ἀπὸ τὴν σεμνότητά του, μέσα ἀπὸ τὴν ἀνεξικακίαν του. Ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτε ἄλλο. Εὐχομαι αὐτὸ τὸ κερὶ, πὺν κρατεῖ τώρα ὁ πατὴρ Γαβριήλ, νὰ εἶναι πάντοτε ἀναμμένο καὶ πάντοτε νὰ φωτίζει τὸν εὐλογημένον αὐτὸν χώρον. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

539. Οἱ παλαιῆς θεῖες λειτουργίες τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, Μάρκου κ.λπ. εἶναι δυνατὸν νὰ τελεστοῦν ὁποιαδήποτε ἡμέρα; (Ἐρώτηση π. Ἰ. Ἀ. Γ.).

Οἱ ἀρχαῖες λειτουργίες εἶναι πολλές. Ὁ Σάββητος Συρόπουλος, πού πιθανότατα εἶναι ὁ κατόπιν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιος ὁ Α' (1463-1464), στὰ «Ἀπομνημονεύματα» ἢ «Λόγους» ἢ «Σύνταγμα» περὶ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου (1439), πού ἔγραψε, λέγει ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ στὶς συζητήσεις τους μὲ τοὺς Λατίνους περὶ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὸν καθαγιασμὸ τῶν τιμίων δώρων κατὰ τὴ θεία λειτουργία, ἐπικαλέσθησαν τὸ κύρος τῶν λειτουργιῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, «ὑπὲρ τὰς δισχιλίας οὐσας» (10,3). Ὁ ἀριθμὸς (δύο χιλιάδες) εἶναι ὁποσδήποτε ὑπερβολικός. Πάντως εἶναι πολλές στὶς διάφορες γλώσσες, στὴν συριακὴ, ἀρμενικὴ, κοπτικὴ, αἰθιοπικὴ, τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ στὴ λατινικὴ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀνατολικὰς προέρχονται ἀπὸ μετάφραση στὶς ἐπιχώριες γλώσσες παλαιῶν ἑλληνικῶν ἀναφορῶν. Ἀπὸ αὐτὲς σώζονται στὴν πρωτότυπη ἑλληνικὴ γλώσσα ἢ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἢ λειτουργία τοῦ Μάρκου, ἢ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἢ λειτουργία Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ ἢ Προηγιασμένη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ἰδιόρρυθμη περίπωση ἀποτελεῖ ἡ λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», πού σώζεται στὸ ὁμώνυμο βιβλίον, πού ἀποδίδεται στὸν Κλήμεντα πάπα Ρώμης, καὶ ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Πέτρου, πού ἀποτελεῖ μετάφραση τῆς ρωμαϊκῆς, πού ἔγινε καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο προσαρμοσμένη ἀπὸ τὶς ἑλληνοϊταλικὲς κοινότητες τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Κατὰ τὰ πανάρχαια αὐτὰ λειτουργικὰ κείμενα ἐτελεῖτο τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας στὶς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς σχεδὸν μέχρι τὸν ἸΔ' αἰῶνα. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας – Ἱεροσολύμων εἶχε τὴν λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τὴν ὁμώνυμη Προηγιασμένη, τῆς Ἀλεξανδρείας δὲ τὶς λειτουργίες Μάρκου, Μεγάλου Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τὴν Προηγιασμένη τοῦ ἁγίου Μάρκου, πού δὲν σώζεται. Οἱ λειτουργίες αὐτὲς ἀπράκτησαν ἀργότερα, ὅταν λόγω τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν ἐξασθένησαν τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς. Τότε διεδόθη καὶ ἐπικράτησε καὶ σ' αὐτὰ ὁ Βυζαντινὸς λειτουργικὸς τύπος μὲ τὶς γνωστὲς τῶν λειτουργιῶν, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (διάφορη ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρινή), τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου καὶ τῆς Προηγιασμένη. Οἱ παλαιοὶ ὁμῶς ἐντόπιοι πληθυσμοί, πού ἤδη εἶχαν διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους (Μελχίτες), οἱ Σύροι καὶ οἱ Κόπτες, διατήρησαν τοὺς ἀρχαίους λειτουργικοὺς τους

τύπους τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοὺς τελοῦν μέχρι σήμερα στὶς τοπικὰς τους γλώσσες.

Κατὰ τοὺς νεοτέρους χρόνους ἔγινε μὲ ἀξιόλογη προσπάθεια ἀναβιώσεως τῶν ἀρχαίων αὐτῶν λειτουργιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε ἀπὸ τὴν λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, πού φέρεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, πού πάντοτε ἀπελάμβανε ἰδιαίτερου κύρους καὶ ἐθεωρεῖτο ἔργο τοῦ ἀποστόλου καὶ μητρικὴ μορφή τῶν Βυζαντινῶν λειτουργιῶν. Ἐγιναν καὶ διάφορες ἐκδόσεις τῆς (Διονύσιος Λάτας, Χρυσόστομος Παπαδόπουλος) καὶ ἄρχισε κατὰ τόπους νὰ τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης του (23 Ὀκτωβρίου) ἢ τὴν πρώτη μετ' αὐτὴν Κυριακὴ ἢ τὴν Κυριακὴ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν. Τὸ ἴδιο, σὲ μικροτέρα κλίμακα, ἔγινε ἀργότερα μὲ τὶς λειτουργίες τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καθὼς καὶ μὲ τὴν Ἱεροσολυμιτικὴ Προηγιασμένη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Οἱ λειτουργίες πάντως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου, οἱ Ἀλεξανδρινές, ἔχουν προβλήματα ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου καὶ τῆς τάξεώς τους, γιὰτὶ σώζονται σὲ χειρόγραφα πού περιέχουν μόνο τὰ ἱερατικά, τὶς εὐχὰς δηλαδὴ καὶ ὄχι τὰ διακονικά, τὶς ἀπαντήσεις τοῦ λαοῦ καὶ τὶς τυπικὰς διατάξεις.

Στὴ Συρία καὶ στὴν Αἴγυπτο μέχρι, ὅπως εἶπαμε, τὸν ἸΔ' αἰῶνα οἱ λειτουργίες αὐτὲς ἐτελοῦντο τακτικά, ὅπως οἱ Βυζαντινὲς λειτουργίες στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὶς ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἦταν οἱ παραδοσιακὲς καὶ κανονικὲς λειτουργίες τῶν μερῶν αὐτῶν, πού ἀποκραυραλλώθηκαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ τους παράδοση. Ἐκτὸς τῶν περιοχῶν αὐτῶν δὲν εἶναι νοητὸ οὔτε ἐπιτρεπτὸ νὰ ὑποκαταστήσουν ποτὲ τὴν κρατήσασα τάξη. Τελοῦνται ἐκτάκτως, πάντοτε μὲ τὴν ἄδεια τοῦ κατὰ τὸν ἐπίσκοπον ἢ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο, μετὰ ἀπὸ ἀπαραίτητη προετοιμασία λειτουργῶν καὶ λαοῦ, χωρὶς ἐρασιτεχνισμοὺς καὶ αὐθαιρεσίες. Εἶναι δὲ πολλαπλὰ εὐεργετικὴ ἢ τέλει τὸς, γιὰτὶ ἀνανεώνουν καὶ ἀναρριπίζουν τὴν λειτουργικὴ εὐσέβεια καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ λαοῦ καὶ μᾶς καθιστοῦν μετόχους τοῦ τρόπου λατρείας ἄλλων περιοχῶν καὶ ἐποχῶν καὶ μᾶς κάνουν γνωστὲς ἄλλες λειτουργικὲς μορφὲς τῆς χριστιανικῆς οἰκουμένης. Ὅ,τι ἐπικράτησε νὰ γίνεταί γιὰ τὴν Ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία, χωρὶς νὰ εἶναι δεσμευτικὸ, νὰ τελεῖται δηλαδὴ συναρτημένη μὲ τὴν μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, μπορεῖ νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ στὶς Ἀλεξανδρινές, νὰ συνδεθοῦν π.χ. μὲ τὴν μνήμη τοῦ ἀποστόλου Μάρκου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἢ Ἀλεξανδρινῶν Πατέρων.

ΜΕΛΕΤΗ ΘΑΝΑΤΟΥ

Σελίδες από ένα άθεατο ημερολόγιο

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν**Ἐπιστολὲς καὶ ἀπαντήσεις**

Ἐὰν ὁ Ἕλληνας διακατέχεται στὴν ἀλληλογραφία του ἀπὸ τὸ «σύνδρομο τῆς μὴ ἀπαντήσεως», ὅπως τόσο εὐστοχα τὸ εἶχε διατυπώσει ἡ Ἑλένη Βλάχου σ' ἓνα τῆς χρονογράφημα, ἡ στήλη μας τηρεῖ κάποιες ἀποστάσεις ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία λήψεως μέχρι τὴν ἡμερομηνία ἀπαντήσεως στὶς ἐπιστολὲς ποὺ λαμβάνει. Ἄμεσα ἢ ἔμμεσα φροντίζει νὰ θίγει κατὰ καιροὺς θέματα ποὺ τῆς ὑποβάλλουν ἢ τὶς ἐκμυστηρεῖνται. Ἄλλοτε ἀφοροῦν στὴν ἐπικαιρότητα καὶ τὰ προβλήματα τῆς καὶ ἄλλοτε ἀναφέρονται σὲ πῶς προσωπικὰ ζητήματα καὶ τὸν τρόπο ἀντιμετωπίσεώς τους.

Εἶναι φορὲς ποὺ οἱ ἀπαντήσεις παίρνουν τὸν δρόμο τῆς προσωπικῆς ἀλληλογραφίας γιατί ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ γενικὸ ἐνδιαφέρον. Ἄλλες φορὲς ὅμως, στὶς ἀπαντήσεις μας ἔρχονται ἄλλες ἀπαντήσεις μὲ τὴν παράκληση τῆς δημοσιεύσεώς τους, ὅπως στὴν περίπτωση ἑνὸς φίλου ἱερέως ποὺ εἶχε χάσει τὴ μητέρα του. Ὁ ἴδιος, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν εὐχὴ ποὺ τοῦ ἀπηύθυνα, βρήκε τὴν εὐκαιρία νὰ καταγράψει σὲ ἐξομολογητικὸ τόνο ἀντιγράφοντας λίγες σελίδες ἀπὸ ἓνα ἀθεατο κατὰ τὰ ἄλλα ἡμερολόγιο, ἔτσι σὰν ἓνα τρόπο, ὡς ἐλάχιστο ἀντί-δωρο, νὰ εὐχαριστήσῃ πολλοὺς ἀπὸ σὰς τοὺς ἐφημερίους ποὺ στάθηκαν ποιμαντικὰ κοντὰ τῆς τὰ τελευταῖα ἰδιαίτερα χρόνια καὶ στὸν ἴδιο καὶ τὴν οἰκογένειά του στὶς μέρες τῆς μεγάλης θλίψης. Ἡ ποιμαντικὴ διακονία καὶ συνοδεία σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἀνακουφίζει καὶ ἀναπαύει.

Ἡ καταγραφή ἐπίσης ἐντυπώσεων, ἢ ἀνάμνηση γεγονότων ἀπὸ τὸ ἀπώτερο καὶ πρόσφατο παρελθὸν τῶν ἐκλιπόντων ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς περιλειπομένους, δρᾷ πολλὰς φορὲς θεραπευτικὰ πάνω τους. Αὐτὲς οἱ ἀναμνήσεις ἔτσι ὅπως ἐκτίθενται σὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ μᾶς εἰσάγουν στὸν τρόπο ποὺ σκέπτεται καὶ ἀναπολεῖ τὰ γεγονότα ὁ διπλανός μας καὶ μᾶς βοηθάει γνωρίζοντάς τον νὰ μπορούμε νὰ σταθοῦμε πλάι του καὶ νὰ τοῦ συμπαρασταθοῦμε καλύτερα. Ἄλλωστε ἡ μελέτη τῶν προσωπικῶν ἡμερολογίων συνιστᾷ ἓνα ἀκόμη μέσον γνωριμίας τοῦ ἄλλου καὶ τῶν σχέσεων ποὺ καλλιεργεῖ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς ἄλλους. Ἡ παρηγοριά ἐξᾴλλου ποὺ μπορούμε νὰ δώσουμε εἶναι καὶ συνάρτηση τοῦ βαθμοῦ γνώσεως τοῦ ἄλλου. Τὸ «ἡμερολόγιο» τὸ ἀφήσαμε χωρὶς δική μας ἐπεξερ-

γασία, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν παραγραφοποίησή του καὶ τὴν προσθήκη ἐπὶ μέρους τίτλων.

Καλὲς ὑπομονές!

Παράδοξο μὲν φάνηκε ἡ εὐχὴ ποὺ μοῦ ἀπηύθυνες σὸ πρόσφατο πένθος μου. «Καλὲς ὑπομονές!» Πρέπει νὰ ὀπλισθῶ μὲ πολλὰς; Ἀπαιτεῖται πληθυντικὸς ἀριθμὸς στὴν εὐχὴ; Ὁ ἐνικὸς δὲν εἶναι ἀρκετός; Ἀχ αὐτὴ ἡ ποιμαντικὴ γραμματικὴ! Μᾶς κάνει νὰ μπαίνουμε σὲ ἀπροσδόκητες ἐκδοχὲς τῆς πραγματικότητος καὶ ἐξηγητικὰ νὰ ἐρμηνεύουμε τὸν κόσμον, τὸν κόσμον τῶν ἄλλων καὶ τὸν δικό μας κόσμον.

Μὲ ἔναυσμα λοιπὸν τὴν εὐχὴ σου θέλησα στὶς λίγες γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν ν' ἀναφερθῶ στὴ σχέση μου μὲ τὴν μητέρα ἔτσι ὅπως ἀναδύεται ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις μου. Τὰ ἐνδιαφέροντά μας δὲν ἦταν πάντα τὰ ἴδια καὶ τὰ κέντρα βάρους δὲν συνέπιπταν. Ἡ ὑπομονὴ ἢ οἱ ὑπομονές ἐπρεπε νὰ ἦσαν ἀμοιβαῖες.

Ἀναπληροῦσα τὰ ἐλλείποντα

Βλέπεις, ἦταν ἐκεῖνες οἱ λεπτομέρειες ποὺ σοῦ διέφευγαν. Γιὰ τὸ πόσα παιδιὰ εἶχε ἐκεῖνος ὁ γνωστός, ποιά ἦταν ἡ σειρὰ τους, τί εἶχαν σπουδάσει, πόσα παιδιὰ ἔχουν τώρα, ποῦ μένουν, πότε παντρεύτηκε ὁ ἓνας, πότε ὁ ἄλλος, πότε γιορτάζουν, πότε ἔχουν τὰ γενέθλιά τους. Πέρα ἀπὸ τὰ προσωπικὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἱστορικὰ ποὺ συνδέονταν μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ τὶς περιπέτειες τῆς οἰκογένειας ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὶς ἐπιτυχίες ἢ τὶς ἀποτυχίες στὶς ἐκλογές.

Ὅλες ἐκεῖνες οἱ σχέσεις ποὺ τὶς εἶχες ἀκούσει χίλιες φορὲς καὶ δὲν τὶς εἶχες συγκρατήσει ἢ μόνο ἐπιπόλαια γιατί τί σὲ πείραζε καὶ ἂν σοῦ διέφευγαν, θὰ μπορούσες νὰ ἐπανέλθεις καὶ νὰ ρωτήσεις τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειες. Ἦταν πάντα πρόθυμη νὰ ἐπαναλαμβάνει γιὰ πρόσωπα, γιὰ πράγματα, γιὰ καταστάσεις. Ἀκούραστη νὰ σοῦ θυμίζει ὅ,τι δὲν εἶχες προσέξει, ὅ,τι ἐπιπόλαια ἄκουσες, ὅ,τι ξέχασες.

Ἄλλες φορὲς τὴ ρωτοῦσες μὲ μιὰ μικρὴ συνοχὴ γιατί γνώριζες ὅτι αὐτὸ τὴν εὐχαριστοῦσε. Νὰ διηγῆται γιὰ τότε ποὺ εἶχε διακριθεῖ στοὺς ἐθνικοὺς χοροὺς, γιὰ τὶς διακοπὲς στὴ Βυτινα, γιὰ τοὺς ἀρραβῶνες τῆς γιὰ τὶς προσλήψεις ποὺ μὲ τὴ μεσολάβησή της γίνονταν ἀπὸ γνωστοὺς τῆς οἰκογένειας ποὺ κα-

τείχαν ύψηλές θέσεις και υπολόγιζαν τη γνώμη της. Μιά σειρά ονομάτων είχαν τη μόνιμη αναφορά τους στις διηγήσεις της. Τί γιορτές, τί έκδρομές, τί έξορμήσεις. Χαρές και απογοητεύσεις, πικρίες και ένθουσιασμοί όλα είχαν τη θέση τους κι έπαιρναν τη σειρά τους σ' αυτές τις διηγήσεις.

Σ' αυτήν προσέφευγες και για πράγματα που σου διέφευγαν από τη δική σου προσωπική ιστορία. Λεπτομέρειες πριν από τη γέννηση ή τη γέννησή σου, τα πρώτα σου λογάκια, τα ρούχα σου. Τις πρώτες σου επιδόσεις στο σχολείο. Για συμμαθητές και συμμαθήτριές σου και το τί απέγιναν. Για τα καρδιοχτύπια σου στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο, στο στρατό. Για συμφοιτητές και συναδέλφους που ακόμα και τα όνόματά τους με δυσκολία τα έαναφέρεις τώρα' αυτή γνώριζε τις κινήσεις τους, κρατούσε άλληλογραφία. Πάντα πρόθυμη να φιλοξενήσει ακόμη κι όταν έσπ' έλειπες. Φυσικό λοιπόν, όταν έβλεπαν έναν άνθρωπο που τους καλοδεχόταν, αισθάνονταν ότι μπορούσαν και να τον εμπιστευθούν. Ο λόγος της ήταν ύποπτητικός όταν μ' έπιανε ν' άγνοω κάτι για τους φίλους, ότι δήθεν δεν πρόσεχα ή δεν έδινα σημασία κ.τ.τ. Έγώ όμως ήξερα ότι τους εμπιστευόμουν σε καλά χέρια.

Βιβλίο αναφοράς

Άλλωστε ανά πάσαν στιγμήν μπορούσα να έπανάλω και να ρωτήσω οτιδήποτε μου είχε διαφύγει σά να μη γνώριζα ότι κάποτε θα έφθανε και ή στιγμή της μεγάλης σιγής και ή Μάνα, αυτό το πολύτιμο βιβλίο αναφοράς και όχι μόνο, δεν θα μπορούσε πλέον να κοινοποιεί τα δεδομένα της... Άκρα του τάφου σιωπή.

Οί άπαντήσεις τέλος, ενώ σωρός οί έρωτήσεις. Κάποτε αυθόρμητα σου 'ρχεται να σηκώσεις το τηλέφωνο για να μάθεις. Ή να κινήσεις να την βρεις και συνειδητοποιείς ότι δεν γίνεται πιά. Τα έρωτήματά σου μένουν αναπάντητα. Οί άπορίες σου μένουν άπορες. Και σε άλλους κοντινούς σου ανθρώπους ν' άπευθυνθείς μπορεί να ξέρουν αντικειμενικά για το πότε μετακόμισε από την έπαρχία στην Άθήνα ό τάδε, για το πότε βάρφισε ό Παναγιώτης το γιό του, για το αν σκοτώθηκε ό θεός σου ό βουλευτής το '40 ή το '41 ή που βρίσκεται τώρα εκείνος, πώς τον έλεγαν μωρέ... Γιάννη ή Παντελή. Λείπει εκείνος ό χρωματισμός στη φωνή, εκείνη ή μικρή νότα άμφιβολίας, αν έγιναν έτσι ή άλλως τα πράγματα, ή μικρή λεπτομέρεια που ήξερες ότι μόνο αυτή μπορούσε να την είχε παρατηρήσει, ή συμβουλή της ν' αγαπάς και να συγχωρείς όλους.

Άνεκπλήρωτο κενό και μεταμορφώσεις

Σου λείπουν ακόμη τα μικρά ή μεγάλα παράπονα. Για το πόσο λίγο χρόνο της διέθετες. Οί δουλειές, το

σπίτι, τα ταξίδια ήταν μεγάλοι και πραγματικοί αντίζηλοι. Οί σπουδές τον πρώτο καιρό. Ή άλληλογραφία σου προσπαθούσε να καλύψει λίγο το κενό. Άλλ' αυτή είχε ανάγκη την παρουσία σου. Και συ δεν το καταλάβαινες ή δεν ήθελες να το καταλάβεις. Είναι παράδοξο πώς προς το τέλος του ό άνθρωπος δεν άνέχεται τη σωματική άπόσταση του άλλου. Τον θέλει κοντά του, κι όσο γίνεται περισσότερο, εί δυνατών συνεχώς.

Σου λείπουν οί εύχές της. Να σου εύχηθεί καλή χρονιά, χρόνια πολλά στη γιορτή σου, στα γενέθλιά σου, στο ταξίδι που ξεκινάς' να της αναγγείλεις μιá επιτυχία σου ή μιá δυσκολία σου. Γνωρίζεις ότι κατά κάποιο τρόπο άκολουθεί και γνωρίζει τα βήματά σου, προσεύχεται για σένα όπως και συ προσεύχεσαι γι' αυτήν και εύχεσαι ό Θεός να την αναπαύει μετά από τόσα χρόνια άγώνων στο έργο Του.

Στενοχωριέσαι. Δεν σε χωράει ό τόπος, όπως δεν καταλαβαίνεις και πώς μπορεί να χωρέσει ένα μήμα τη ζωή ενός ανθρώπου. Κι είναι ώρες που συλλογίζεσαι την κουβέντα ενός φίλου που σου έγραψε αναγγέλοντας τον θάνατο του πατέρα του: «Ξέρεις δεν στενοχωριέμαι που πέθανε, μα που δεν θα τον ξαναδώ». Παράξενος λόγος, άχώνευτος τότε. Τώρα, τόσο κατανοητός.

Ξέρεις ότι τώρα άρκείσαι στις φωτογραφίες, στη σκέψη, στην φαντασία, στις αναμνήσεις, στα λίγα γραπτά, στις διηγήσεις άλλων που σου άποκαλύπτουν άγνωστες πτυχές της ζωής της, κρυφές από σένα για το πόσο τους είχε σταθεί στη ζωή τους. Άποφεύγουν ίσως να πουν και κάτι κακό ή άσχημο. Ο χρόνος έξωραίζει καταστάσεις ή κάνει να λησμονηθούν πράγματα που δεν σημαίνουν τίποτε πιά.

Ή μορφή σιγά σιγά γίνεται παντοδύναμη. Φαντάζει σά να 'ναι κι αυτό, κι εκείνο και το άλλο. Γίνεται μιá μεταμόρφωση' από την πιό σκληρή και καταλυτική που την αισθάνεσαι να τελεσιουργείται σ' αυτό το παράδοξο ταξίδι του σώματος στο κέντρο της γής μέχρι αυτή της δόξης που θα άποκαλυφθεί στο τέλος με την άνάστασή του. Ή Μεταμόρφωση του Κυρίου και ή Άνάστασή Του δίνει σ' έμάς τους περιλειπούμενους τη δύναμη της ίκεσίας και την έλπίδα τόσο για τους κοιμηθέντες, συγγενείς και φίλους, όσο και για τον ίδιο μας τον έαυτό. Σ' αυτή τη μελέτη θανάτου μελετάς την άνάσταση και τη μεταμόρφωση της ζωής...

Σ' έμάς δεν άπομένει παρά να εύχαριστήσουμε τον καλό μας φίλο που μάς εμπιστεύτηκε τις σελίδες αυτές και να συστήσουμε σε όλους τους αναγνώστες μας, να γιορτάσουν την καθιερωμένη πιά Γιορτή της Μητέρας τον Μάιο, άνάβοντας ένα κεράκι ύπερ ύγειας ή αναπαύσεάς τους, έκφράζοντας όλη μας την εύγνωμοσύνη σ' αυτές που μάς έφεραν στον κόσμο και μάς γαλούχησαν.

Χριστός άνέστη, πατέρες και άδελφοί!

Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ (1920 - 1996 †)

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Αὐγερινόπουλος, Ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ Πατησίων καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος, ἐκοιμήθη τὴν 18ην Φεβρουαρίου 1996. Ἐκηδεύθη τὴν μεθεπομένην (20.2.96) εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Εὐαγγ. Λουκᾶ Πατησίων. Τῆς νεκρωσίου Ἀκολουθίας προέστη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἄνθιμος, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ. Ἔλαβον μέρος καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Βρεσθένης κ. Δημήτριος, Σιασίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντώνιος, Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Μελέτιος, Ἡλείας κ. Γερμανὸς καὶ οἱ Θεοφ. Ἐπίσκοποι Χριστουπόλεως κ. Πέτρος καὶ Μαραθῶνος κ. Μελίτων καθὼς καὶ πολλοὶ Κληρικοί. Παρέστησαν, ὁ Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχ/πῆς Ἀθηνῶν Αἰδεσιμ. Πρωτοπρ. κ. Κων. Ἀνδρουλάκης, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Δημ. Ἀβραμόπουλος, βουλευταὶ, προσωπικότητες τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν καὶ πλῆθος κόσμου. Τὸν μεταστάντα ἀπεχαιρέτησαν διὰ θερμῶν λόγων, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἄνθιμος, ὁ Πανσο. Ἀρχιμ. Μάξιμος Ματθαῖος ἐκ μέρους τῆς Ἐνορίας καὶ ὁ Αἰδεσιμ. Πρωτοπρ. Σπυρίδων Κοράκης ἐκ μέρους τοῦ ΙΣΚΕ.

Βιογραφικὸν σημεῖωμα

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Αὐγερινόπουλος ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1920 εἰς τὸ χωρίον Σκλήβα τοῦ Νομοῦ Ἡλείας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν Κορίνθου καὶ εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν τὸ 1959.

Διάκονος ἐχειροτονήθη τὴν 7ην Ἀπριλίου 1945 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν κυροῦ Θεοκλήτου καὶ Πρεσβύτερος τὴν 3ην Σεπτεμβρίου 1954 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἡλείας κυροῦ Γερμανοῦ.

Ἐπηρέτησεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1947 ἕως τῆς τελευταίας του ὡς Διάκονος καὶ Ἐφημέριος εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ Πατησίων, ἀναλαβὼν καθήκοντα Προέδρου τοῦ Ἐνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου καὶ Προέδρου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

Διετέλεσεν Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τῆς Δ' Περιφερείας τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ Ἐντεταλμένος Σύμβουλος τοῦ ΤΑΚΕ.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1974 διετέλεσεν ὡσαύτως αἰρετὸς Πρόεδρος τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος ἕως τῆς ἐκδημίας του, ἐκλεγόμενος συνεχῶς εἰς ὅλας τὰς ἀρχαιερείας. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτήν, διὰ πλείστων ἀγῶνων, ἀνύψωσε τὴν μισθολογικὴν κατάστασιν τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου, ὁ ὁποῖος ἐνετάχθη μονίμως εἰς τὸ ἐνιαῖον μισθολόγιον, ἀντιμετώπισεν πλεί-

στα πνευματικὰ καὶ ἄλλα προβλήματα ἀφορῶντα τοὺς Κληρικούς, ἐπέτυχεν δὲ τελικῶς καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς συνταξιοδότησεως καὶ ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως τῶν Ἐφημεριῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ Δημοσίου. Περιώδευσεν εἰς πολλὰς Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Δωδεκανήσου πρὸς καταγραφὴν τῶν προβλημάτων καὶ ἐνημέρωσιν τῶν Ἐφημεριῶν. Συμμετείχε εἰς τὴν Κληρικολαϊκὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Πανσο. Ἀρχιμ. Μάξιμος Ματθαῖος, ἐκ μέρους τῆς Ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ Πατησίων, κατὰ τὴν ἐξόδιον Ἀκολουθίαν σκιαγράφησε τὴν προσωπικότητα τοῦ ἐκλιπόντος:

«Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγουσῆς· γράφον, μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν» (Ἀποκ. 14,13).

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ἁγίε Ἀλεξανδρουπόλεως Κύριε Ἄνθιμι, ἐκπρόσωπε τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ,

Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι Ἁγιοὶ Ἀρχιερεῖς, Τίμιον Πρεσβυτέριον, Λαὲ τοῦ Θεοῦ,

Μὲ βαθύτατη ὀδύνη ἢ Ἐνορία τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ τῶν Πατησίων, κηδεύει σήμερον τὸ σεπτὸ σκήνωμα τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος πνευματικοῦ πατρὸς τῆς, Πρωτοπρεσβυτέρου Νικολάου Αὐγερινοπούλου.

Τελείως ἀδύναμος, ἀναλαμβάνω ἱερὴ ὑποχρέωσιν νὰ ἀποχαιρέτισω ἐκ μέρους τῆς Ἐνορίας τὸν μακαριστό, πολυσέβαστο καὶ πολυαγαπημένο μας Γέροντα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπληρώσω ὑστατὴ ἐπιθυμία του, ὅπως κατὰ τὴν κηδεῖα του ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειο.

Καὶ τὸ ἀναφέρω αὐτό, γιὰ νὰ δείξω τὴ δύναμιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς καὶ ἱερέως τοῦ Ὑψίστου, ὁ ὁποῖος, ὅταν κατάλαβε πὼς πλησιάζει ὁ θάνατος, δὲν δειλίασε μπροστὰ στὴν ἔλευσίν του. Εἶχε τὴ δύναμιν καὶ τὸ θάρρος, ὅταν οἱ σωματικὲς του δυνάμεις τὸν ἐγκατέλειπαν, ἀπὸ τὴ σκληρὴ ἀσθένεια, καὶ ἢ ἐπικοινωνία του μὲ τὸν αἰσθητὸ κόσμον μειωνόταν, νὰ ἐκφράξῃ ἐπιθυμίες «μετὰ θάνατον», νὰ δίδῃ συμβουλὲς σὲ μᾶς καὶ τοὺς οἰκείους του, νὰ θέλῃ ἀκόμη νὰ κανονίσῃ καὶ τὰ τῆς ἐξόδου του, ἀπὸ τοῦτο τὸ μάταιον κόσμον.

«Ἀπελύθη ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς σαρκὸς ἄνευ πόνου καὶ φόβου», δείγμα τῆς πνευματικῆς του καλλιέργειας καὶ προετοιμασίας, στὴν ὁποία εἶχε ὑποβληθεῖ

κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπιγείου ζωῆς του, τοῦ χριστιανικοῦ του βίου. Κάποιος πνευματικὸς Ἱεράρχης τῆς Ἐκκλησίας μας γράφει ὅτι ὅποιος ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν ἔξοδό του, γνωρίζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο, ὅλα, ὅσα συμβαίνουν στὴ ζωὴ καὶ εἶναι ὁ πλέον κοινωνικὸς ἄνθρωπος.

Αὐτὸς ἦταν ὁ πολὺς Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Αὐγερινόπουλος. Κοινωνικὸς ἄνθρωπος. Αὐτὸ τὰ λέει ὅλα. Τὸ μαρτυροῦν οἱ χιλιάδες ψυχές, ποὺ τὸν γνώρισαν κατὰ τὰ 50 ὀλόκληρα χρόνια τῆς παρουσίας του σὲ τούτη τὴν Ἑνορία. Σκόρπαγε παντοῦ τὴν ἀγάπη, τὸ χαμόγελο, τὴ χαρὰ. Ἀγωνιζόταν μὲ καλωσύνη γιὰ τὴ συμφιλίωση, τὴν ὁμόνοια, τὴν εἰρήνη τῶν γύρω του. Μοχθοῦσε γιὰ τὴν ἀνακούφιση τῶν πτωχῶν, τῶν πονεμένων καὶ τῶν «ἐν πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ εὐοισκομένων». Τὸ μαρτυροῦμε καὶ μεῖς οἱ συνεφημέριοί του, οἱ συνεργάτες, πάντες οἱ «καρποφοροῦντες καὶ καλλιεργοῦντες, κοπιῶντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ».

Πενήντα χρόνια ὑπηρετήσε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εὐόρκως, μὲ βαθειὰ συναίσθηση εὐθύνης ἔναντι τοῦ ὑψηλοῦ λειτουργήματός του, μὲ ἀκλόνητη πίστη καὶ εὐλάβεια, μὲ αὐταπάρνηση καὶ ταπεινώση, μὲ ζῆλο καὶ γνήσιο ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα μᾶς ἐμφυσοῦσε, αὐτὰ μᾶς συμβούλευε. Πίστευε, πὼς ἡ ἠθικὴ ἀκεραιότητα τοῦ κληρικοῦ εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος δρόμος γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ του πορεία, καὶ μ' αὐτὴ τὴν πίστη βάδισε καὶ σ' αὐτὸ διεκρίθη.

Ἀξιώθηκε τῆς τιμῆς νὰ ὑπηρετήσῃ σ' αὐτὸ τὸ Ναό, πλησίον μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν μορφῶν, ποὺ κατὰ καιροὺς διετέλεσαν Ἐφημέριοι, μὲ πρώτην αὐτὴν τοῦ Σεπτῶ Προκαθημένου τῆς Ἀγιοπάτης Ἐκκλησίας μας, Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἀλλὰ καὶ ἐκείνην τοῦ μακαριστοῦ καὶ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θήρας Γαβριὴλ Καλοκαιρινοῦ. Σὰν μέλισσα, ἀπ' ὅλους ρουφούσε, ἀπὸ τίς γνώσεις τους, τὰ χαρίσματά τους, τίς ἰκανότητές τους, τίς ἀρετές τους, τίς ἐμπειρίες τους καὶ τίς ἀπόψεις τους πάνω σὲ θεολογικά, ἐκκλησιαστικά, λειτουργικά καὶ διοικητικά θέματα καὶ μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα μαθητείας παρέμεινε ἕως τέλους, μὴ ὑπερφηφανεθεῖς ποτέ, παρ' ὅτι ἐλευκάνθη στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ μὲ σοφία καὶ σύνεση, διαλλακτικότητα καὶ διάκριση, ὑπομονὴ καὶ ἀγάπη, διοίκησε, ὅπου ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἐμπιστευθήκε διοικητικὲς ἀρμοδιότητες, ἐδῶ, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἑνοριακοῦ Φιλοπάχου Ταμείου καὶ ἀργότερα ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἐκκλ. Συμβουλίου γιὰ πολλὰ χρόνια, ἀλλὰ καὶ ὡς Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος τῆς Δ' Περιφέρειας τῆς ἀχανοῦς τότε Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ὡς Ἐντεταλμένος Σύμβουλος τοῦ τότε TAKE.

Ἄν καὶ δὲν εἶμαι ἀρομώδιος, ἐπειδὴ, ὅμως, ἤμουν

πολὺ κοντὰ του, δὲν μπορῶ νὰ μὴ καταθέσω τὴ μαρτυρία μου, γιὰ τοὺς, ἐπὶ εἴκοσι καὶ πλέον χρόνια, σκληροὺς του ἀγῶνες καὶ τὴν ὅλη δράση του, ὡς Πρόεδρου τοῦ Ἱεροῦ Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος.

Εἶναι ἀμέτρητα τὰ σκαλιὰ τῶν Ὑπουργείων ποὺ ἀνέβηκε καὶ πολλὲς οἱ πόρτες τῶν ἀρομωδιῶν ποὺ κτύπησε. Ἀτέλειωτες οἱ σελίδες ποὺ συντάξε σὲ ὑπομνήματα, αἰτήματα, τηλεγραφήματα, διαμαρτυρίες, καταγγελίες καὶ ποὺ κατέθεσε στὶς πολιτικὲς, ἐκκλησιαστικὲς, δικαστικὲς καὶ ἄλλες Ἀρχές γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν πάσης φύσεως αἰτημάτων καὶ προβλημάτων τῶν Ἐφημεριῶν. Ἦταν ἀγρυπνὴ ἢ μέριμνά του γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα καὶ καίρια ἢ συμβολὴ του στὸ καντὸ θέμα τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Ταμείου τῶν Κληρικῶν καὶ σὲ γενικότερα θέματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀνέκφραστη δὲ ἡ ἱκανοποίησή του καὶ ἡ χαρὰ του, ὅταν καὶ τὸ τελευταῖο πρόβλημα τῶν Ἐφημεριῶν ἐπιλύθηκε. Ἡ ἐν γένει ἀναβάθμιση τῶν συνθηκῶν ζωῆς τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἄρση τοῦ δισταγμοῦ πολλῶν καὶ τὴν ἐξασφάλιση κινήτρων, γιὰ τὴν εἴσοδό τους στὸν Ἱερό Κλήρο καὶ τὴν κάλυψη, ἔτσι, πολλῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, ἀνὰ τίς Μητροπόλεις τῆς Ἐπιτροπείας.

Καὶ βέβαια ὅλα αὐτὰ ὀφείλονται καὶ στὴν ἀμεριστη συμπαράσταση ποὺ εἶχε ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο κ. Σεραφεῖμ, ἀλλὰ καὶ στὴ στενὴ προσωπικὴ του φιλία μὲ πολλὲς πολιτικὲς προσωπικότητες, ἰδιαίτερα μὲ αὐτὴν τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ Ἀθανάσιου Κανελλόπουλου καθὼς καὶ μὲ τοὺς κ. Μιλτιάδη Ἐβερτ καὶ Κωνσταντῖνο Μητσοτάκη.

Ὅπως συμβαίνει πάντα μὲ ὅλα «τὰ καρποφόρα δένδρα», ἀντιμετώπισε πολλὲς θλίψεις καὶ πίκρες ἀπὸ ὀρισμένους, ποὺ ἀμφισβήτησαν αὐτὴ τὴν τεράστια συμβολὴ του καὶ τὸ σημαντικό του ἔργο.

Στὴ ζωὴ του δοκιμάστηκε σκληρὰ. Ἡρωικὴ μορφή ὅμως, «ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν». Μετὰ τῆς εὐσεβεστάτης καὶ ἀγίας πρεσβυτέρας του, ἀνέθρεψε τὰ τέκνα του «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου», ἐν μέσῳ στερήσεων, πόνων καὶ μόχθων καὶ κατέλιπε σ' αὐτὰ πνευματικὴ κληρονομιά μέγιστου βαθμοῦ, γιὰ τὴν ὁποία «καυχῶνται ἐν Κυρίῳ» αὐτὰ καὶ τὰ ἐγγόνια του καὶ αἰσθάνονται ὑψιστὴ ὑποχρέωση καὶ ἀναπέμπουν διαρκῆ εὐχαριστίαν στὸ Θεό, ποὺ τοὺς χάρισε τέτοιον πατέρα. Ἡ μεγάλῃ του δοκιμασία, ὅμως, ἦταν ὁ πρόωρος χαμὸς τοῦ πρωτότοκου γιοῦ του, τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπισε μὲ ὑποδειγματικὴ ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλῃ πίστη καὶ ἐλπίδα πρὸς τὸν Κύριο τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἐκδηλώθηκε ἡ ἀσθένειά του, μέχρι τὴν ἡμέρα ποὺ κοιμήθηκε, τρεῖς ὀλόκληρους μῆνες, ζοῦσε μὲ ἔνταση πνευματικῆ, ἀδειάλειπτη προσευχῆ, συνεχῆ μετάνοια, διαρκῆ νήψη. Πολλὲς

Παναγία ἡ Θεοσκέπαστη, πολιοῦχος τῆς Ἐσθῆτος

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΠΟΛΥΚΑΝΔΡΙΩΤΗ

Μὲ θρησκευτικὴ κατάνυξη, εὐλάβεια καὶ τὴν ὀφειλομένη τιμὴν στὸ ἱερώτατο πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, ἡ θαλασσοθέα καὶ εὐάνδρος Ἐσθῆτος, ἐώρτασε τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου καὶ ἀπέδωκε τὰ εὐχαριστήρια στὴ Θεοτόκο, τὴν Θεοσκέπαστη.

Στὸ Παραπόρτι, ὅπου ἡ εὐρεση τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας στὴν ὠραία ἀμμουδερὴ παραλία, πού συναντῶνται ὁ Αἰγαιοπελαγίτικος ἥλιος καὶ ἡ πορφυρογέννητη θάλασσα, ὁ Ἱερός Ναὸς τοῦ Παναδριακοῦ προσκυνητάτος ὑψώνεται μεγαλοπρεπῆς στεφανωμένος τὰ δύο ἐπιβλητικὰ καμπαναριὰ καὶ τὴν ἱστορία τῶν αἰώνων.

Ἐδῶ ἀντάμωσε ὁ χρόνος καὶ ἡ ἱστορία καὶ συνέθεσαν τὴν ὠραιότερα παράδοση, ἡ ὁποία διαδίδεται ἀδιάκοπα καὶ παραμένει ἀνεξίτηλη στὴ συνείδηση τοῦ κάθε εὐσεβοῦς Ἀνδριώτη.

Τὸ ἱερὸ παμμεγέθες εἰκόνισμα τῆς Θεοτόκου Βρεφοκρατούσης, μὲ τὸ ἀσημοκάλυμμα καὶ τὰ γεμάτα μητρικὴ στοργὴ καὶ ἀπύθμενη συμπόνοια γιὰ τὸν πάσχοντα ἄνθρωπο μάτια, εἶναι τὸ ἱερὸ κειμήλιο τοῦ Ναοῦ καὶ τὸ σύμβολο τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν Ἀνδριωτῶν.

Περιβελημένη τὰ μυρίπνοα ἄνθη τῆς ἀνοξέως, πού ἔχει τὸ δικό της ξεχωριστὸ χρῶμα στὴν Ἐσθῆτος, δέχεται τὶς προσευχὰς τῶν πιστῶν ἀπὸ τὴν Χώρα καὶ τὰ γύρω χωριά, πού σπεύδουν ὀμοθυμαδὸν γιὰ νὰ ἀνάψουν τὸ ἀγιοκέρι τους, καὶ νὰ ἀποθέσουν τὴν ἐλπίδα τους στὰ χέρια Της καὶ στὶς μεσιτεῖες Της πρὸς τὸν Θεόν, ὡς «μεσιτεῖα πρὸς Αὐτὸν ἀμετάθετος»!

Ἡ λιτάνευσις τοῦ ἱεροῦ εἰκονίσματος στὴν πλατεία τοῦ ἀφανοῦς αὐτῆ καὶ ἡ ἐκεῖ δέηση «ὑπὲρ τῶν ἐν θαλάσῃ καλῶς πλεόντων», ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν «ναυαγίῳ πνιγέντων», ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν Ἐσθῆτος. Ἐκ παραδόσεως ναυτικῶ νησί, μὲ τὶς με-

γάλες ναυτικὲς οἰκογένειες, πού κοσμοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν ἑλληνικὴ ἐφοπλιστικὴ οἰκογένεια, πρὸς τὴν Παναγία τὴν Θεοσκέπαστη προστρέχει πάντα καὶ τὴν παρακαλεῖ γιὰ τοὺς «ἐν θαλάσσαις καλῶς πλεόντας», καὶ γιὰ τοὺς Ἀνδριώτες ναυτικούς, πού ὡς ἱεραπόστολοι μεταφέροντες τὸ μήνυμα τοῦ Ἑλληνορθόδοξου πνεύματος διαπλέουν τὴν ὑπ' οὐρανόν, συμβάλλοντες στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς οἰκονομίας. Στὶς γέφυρες τῶν πλοίων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἔχουν τὸ ὄνομά Της, ὁ Ἀνδριώτης καπετάνιος ἔχει τὸ εἰκόνισμά Της καὶ προσεύχεται στὴ χάρη Της πάντα, ἰδιαίτερος ὅμως ὅταν τὰ κύματα μαίνονται, οἱ ἄνεμοι λυσομανοῦν, τὸ πλῆρωμα καὶ τὸ πλοῖο του κινδυνεύει.

Ἔτσι καὶ ἐφέτος ὁ Ἀνδριώτης λαὸς σύσσωμος ἐώρτασε τὴν πολιοῦχον τοῦ Θεοσκέπαστη καὶ ἐξήτησε τὴν βοήθειάν Της. «Οὐδεὶς προστρέχων ἐπὶ Σὺ κατησχυμένος ἀπὸ Σοῦ ἐκπορεύεται, ἀγνή Παρθένε Θεοτόκε», ψελλίζουν τὰ χεῖλη τῶν προσκυνητῶν, καθὼς ἡ λιτανεία ἀπ' τὸν Ναὸ κατευθύνθηκε στὸν ἀφανὴ αὐτῆ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ στὴν πλατεία τοῦ Ἐμπειρικίου Γηροκομείου, ὅπου ἡ δέηση, ἡ ἐμπνευσμένη προσευχὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου, οἱ ἀντιφωνήσεις τῶν ἐκπροσώπων τῆς Πολιτείας, καὶ ἡ κατάθεση τοῦ στεφάνου στὸ Ἱερῶν.

Καὶ ὁ Ὑμνος «Τῆ Ὑπερμάχου...» πλημμύριζε τὸν ἄερα καὶ μετεφέρετο παντοῦ διὰ τῶν πτερυγῶν τοῦ Ἀρχαγγέλου τῆς χαρᾶς, Γαβριήλ, ἀναχωροῦντος διὰ τοὺς οὐρανοὺς μετὰ τὸν ἀρχαγγελικὸν πρὸς Αὐτὴν ἀσπασμόν!

Καὶ ἡ Ἐσθῆτος διὰ τοῦ ἱεροῦ ὕμνογράφου ἔψαλλε, «Χαῖρε Κεχαριτωμένη Παρθένε, ἡ πᾶσι χορηγοῦσα τὰ κρείττονα, καὶ σώζουσα ἡμᾶς, πάσης περιστάσεως».

φορὲς βρισκόταν στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, ἐτοιμαζόταν γιὰ τὴ συνάντησιν μὲ τὸ οὐράνιο κριτήριον, μέγχοι πού τελευταῖα μᾶς εἶπε: «ὁδεύω πρὸς τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

Εἶδαμε πὼς κοιμοῦνται οἱ λεβέντες τοῦ Χριστοῦ. «Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες». Μακάριοι, ὅσοι κοιμήθηκαν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως. Μακάριοι, ὅσοι ἔφυγαν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτό, ὁμολογοῦντες «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν».

Πολυαγαπημένε μου Γέροντα,

Ποιὰ λουλούδια νὰ πρωτομαζέψω ἀπ' τὸν ὀλάνθιστο κῆπο τῆς ψυχῆς σου; Ὅσα μπόρεσα μάζεψα. Ἡ βαθιὰ θλίψη γιὰ τὸν ἄκαιρο χαμό σου καταστέλλει

τὶς δυνάμεις μου. Μιὰ μικρὴ μόνο ἀνθοδέσμη ἐναποθέτω ἐνώπιον τοῦ σελτοῦ σκηνώματός σου, δεῖγμα ἀπειροῦ σεβασμοῦ, τιμῆς καὶ ἀγάπης.

Ἐκ μέρους δὲ τῶν ἀγαπητῶν συνεφημεριῶν σου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τούτου, τοῦ Προέδρου καὶ τῶν Μελῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, τῶν Προέδρων καὶ τῶν Μελῶν τῶν Δ.Σ., τοῦ Ἐνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, τοῦ Ἰδρύματος Νεότητος Πατησίων καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Συλλόγου, καθὼς καὶ ὄλων τῶν Ἐνοριτῶν, σοῦ ἀπευθύνω ὕστατον χαιρετισμόν, καὶ ὑποβάλω θερμότητα συλλυπητήρια στὴ σεβαστὴ μας κ. Πρεσβυτέρα καὶ στὰ ἀγαπητὰ μας παιδιὰ σου καὶ ἐγγόνια σου.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀξιομακάριστε καὶ ἀείμνηστε πατέρα μας. Ἡ εὐχὴ σου νὰ εἶναι πάντα μαζί μας.

Ο Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ, Ἱεροκέρυκος

4. Ἀγρὸς καὶ πάλι ἡ παιδικὴ ψυχὴ

Ἐρευνώντας στὴ συνέχεια τὸν πλοῦτο τῆς Χρυσοστομικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς ἀγωγῆς βλέπουμε, ὅτι τὸ κέντρο βάρους τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς ὀρίζεται στὴν ἀρετὴ τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς σωφροσύνης. Μὲ πολλές δὲ παρομοιώσεις καὶ εἰκόνες ἐξαίρεται ἡ ὅλη παιδευτικὴ προσπάθεια τῶν γονέων γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς παιδικῆς ψυχῆς.

Ἡ εἰκονογράφηση τῆς παιδικῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωάννη παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Παρομοιάζεται κατ' ἀρχὰς μὲ ἀγρὸ, ὁ ὁποῖος ἐὰν παραμεληθῆ ἀπὸ τοὺς γεωργούς, γειμίζει ἀγκάθια καὶ τριβόλους. «Οἶον γῆ χειρσομένη, τοιοῦτόν ἐστι καὶ νεότης ἀμελουμένη, πολλὰς πολλαχόθεν ἐκφέρουσα τὰς ἀκάνθας»⁵⁵.

Ἀκόμη ἡ παιδικὴ ψυχὴ παρομοιάζεται ἀπὸ τὸν ἱ. Χρυσόστομο στὸ σχετικὸ του σύγγραμμα, ποὺ προαναφέραμε, «Περὶ κενοδοξίας καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεὺς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα», μὲ νεόκτιστη πόλη μὲ πέντε πόρτες. Οἱ πέντε πόρτες ἐξεικονίζονται τὶς πέντε αἰσθήσεις. Ἡ *πρώτη* πόρτα ἀντιστοιχεῖ στὴν *γλῶσσα*. Ἐδῶ ἡ φρούρηση συνίσταται στὴ φροντίδα τοῦ παιδαγωγοῦ νὰ προφυλάξῃ τὸ παιδί ἀπὸ τὶς βρωμολοχίες, τὶς βλασφημίες καὶ τὰ ἄπρεπα ἀστεῖα καὶ νὰ συνηθίσει σὲ λόγια, ποὺ ἀποπνέουν εὐλάβεια, σὲ προσευχὰς καὶ σὲ ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ *δεύτερη* πόρτα τῆς παιδικῆς ψυχῆς εἶναι ἡ *ἀκοή*. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ προφυλάξουν τὸ παιδί ἀπὸ συζητήσεις χαμηλοῦ ἐπιπέδου, ἐλαφρῆς, ἐπικίνδυνες. Μπροστὰ στὸ παιδί ἀπαγορεύεται οἱ ὑπρέτες νὰ ἐκστομίζονται ἀπρεπες λέξεις ἢ νὰ διηγούνται ὄχι τόσο κόσμιες ἱστορίες. Ἐπίσης οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἀγωγῆς ὀφείλουν νὰ ἔχουν βασικὸ παιδαγωγικὸ βοήθημα ὄχι τοὺς ἀρχαίους μύθους, ἀλλὰ τὴν Ἁγία Γραφή. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, περικλείει πλοῦτο παιδαγωγικῶν διδαγμάτων, ἱστοριῶν κατάλληλων γιὰ

τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴ διαμόρφωση τοῦ ἥθους του.

Ἡ *τρίτη πύλη* στὸ κάστρο τῆς παιδικῆς ψυχῆς εἶναι ἡ *ὄσφρηση*. Καὶ αὐτὴ, κατὰ τὸν ἱ. Πατέρα, χρειάζεται προσοχή. Τὸ πολλὰ ἀρώματα δὲν ὠφελοῦν. Ἐχουν καὶ αὐτὰ τὴν ψυχολογικὴ τους ἐπίδραση. Ἄς μάθει τὸ παιδί ν' ἀπολαμβάνῃ τὶς μυρωδιὰς τῆς φύσεως καὶ νὰ εἰσπνέει τὸν καθαρὸ ἀέρα.

Ἡ *τέταρτη πύλη* στὰ τεῖχη τῆς πόλεως τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ ἡ πιὸ δυσφύλακτη εἶναι ἡ *ὄραση*, τὰ μάτια. Πόση προσοχὴ χρειάζεται ἡ πύλη αὐτὴ! Τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ βλέπει βλαβερὰ γιὰ τὴν ἡλικία του θεάματα στὸ σπίτι, στὸ δρόμο, στὴν ἀγορὰ. Ἡ συναναστροφή του μὲ πρόσωπα τοῦ ἄλλου φύλου πρέπει νὰ ἐλέγχεται προσεκτικὰ ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούς του. Προπάντων εἶναι ἀνάγκη νὰ μένει μακριὰ ἀπὸ τὰ θεάτρα, τὰ τόσο ξεπεσμένα στὴν ἐποχὴ του⁵⁶.

Ἐλεγε ὁ Ἁγ. Ἰωάννης: «Ἐπειτα δεῖξε στὸ παιδί ἄλλες καλλονές, γιὰ νὰ τοῦ ἀπομακρύνεις τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ θεάματα. Δεῖξε του τὸν οὐρανὸ, τὸν ἥλιο, τὰ ἄστρα, τὰ ἄνθη τῆς γῆς, τὰ λειβάδια, τὰ ὠραῖα βιβλία καὶ τὰ λοιπά». «Ἄν ζοῦσε σήμερα ὁ ἱ. Χρυσόστομος, θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς γιὰ τὴν δημιουργία χριστιανικῶν ἐφημερίδων, χριστιανικοῦ ραδιοφώνου, χριστιανικῆς τηλεοράσεως, χριστιανικοῦ κινηματογράφου. Γιατὶ δὲν ἀρκεῖ βέβαια νὰ ἐκτοξεύουμε συνεχῶς ἀπαγορεύσεις στὰ παιδιά μας. Πρέπει νὰ τοὺς προσφέρουμε ὑποκατάστατα σὲ ὅσα —κακὰ— προσφέρει ὁ κόσμος»⁵⁷.

Κατόπιν ἡ *πέμπτη πόρτα*, ἡ πέμπτη αἴσθησις εἶναι ἡ *ἀφή*. Ἐδῶ συνίσταται, ὄχι χωρὶς λόγο, ἡ σκληραγωγία τοῦ σώματος, ὅπως ἀρμόζει στὸν ἀθλητὴ τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει ν' ἀποφεύγονται στρώματα ἀπαλὰ καὶ τὰ ἀνάλογα ρούχα.

(Συνεχίζεται)

55. Ἱ. Χρυσ., Εἰς τὸ κατὰ Ματθ. ὁμλ. ΜΘ' 513Α, ΑΑΠ 66.

56. Κ. Κορνιτσέσκου, μνημ. ἔργ. σ. 89-90.

57. Γ. Μεταλληνοῦ, μνημ. ἔργ. σ. 202.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 110 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ*

Τοῦ Αἰδεσιμολ. κ. ΑΣΤΕΡΙΟΥ ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΥ, Δρος Θεολογίας

Καππαδοκία

Ἄφου ἀπηλαύσαμεν ἐπ' ὀλίγον τὴν πανοραματικὴν θέαν τῆς Ἀγκύρας ἐκ τοῦ Μανσωλείου, ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν Καππαδοκίαν. Ὅλον τὸ ἀπόγευμα, σχεδὸν ἐπὶ ἕξ ὥρας, εὐρισκόμεθα καθ' ὁδόν. Ἡ διαδρομὴ ἦτο κουραστικὴ καὶ μονότονος λόγῳ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐδάφους. Καθ' ὁδὸν εἶχομεν δύο στάσεις διὰ ξεκούρασιν ὀλίγων λεπτῶν καὶ δι' ἀναψυκτικά. Οἱ σταθμοὶ ἦσαν καθαροί, ἢ ἐξυπηρετήσις πολὺ καλή, τὰ φαγητὰ πολὺ φθινά, πουθενὰ πεταγμένα σκουπίδια. Κατὰ τὰς ἑπτὰ τὸ βράδυ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μας Ντίλνερ εὐρισκόμενον εἰς τὴν τουριστικὴν κωμόπολιν Οὐργκουπ πλησίον τῆς μεγαλυτέρας πόλεως Νέβσεχίρ. Τὸ ξενοδοχεῖο ἀρκετὰ μεγάλο, πολὺ καθαρὸ καὶ σύγχρονον, κατηγορίας τεσσάρων ἀστέρων. Εἶχομεν ἀργὰ δειπνο, μπουφὲ μὲ φαγητὸ καλὸ καὶ ἄφθονο.

Εἶπομεν ὅτι ἡ διαδρομὴ Ἀγκύρας - Καππαδοκίας ἦτο μονότονος καὶ κοπιαστικὴ, ἀλλ' εἶχεν καὶ ὠρισμένα ἐνδιαφέροντα. Καθ' ὁδὸν εἶδομεν στέππας ἐρήμους, ἀλλὰ καὶ ἀέραντες καλαμιές σιταριοῦ, πολλὰ κοπάδια προβάτων καὶ τεραστίαν λίμνην μὲ ἄφθονον ἀλάτι. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς πέριξ τῆς λίμνης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγὴν καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἄλατος, τὸ ὅποῖον ἀποστέλλεται εἰς ὅλην τὴν χώραν. Ἐπίσης εἶδομεν ἐρείπια πανδοχείων (χανίων), ὅπου ἄλλοτε οἱ ὁδοιποροῦντες εὐρισκον θαλπωρὴν καὶ ξεκούρασιν. Κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐποχῆς, ἐκεῖ ἠδύναντο νὰ μείνουν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ ὁδοιποροῦντες δωρεὰν καί, ἂν ἐχρειάζετο νὰ μείνουν περισσότερον, προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς αὐτά. Τοῦτο ὑπενθυμίζει χριστιανικὴν συνήθειαν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς φιλοξενίας καὶ κυρίως τὴν τάξιν τῶν Ὁρθοδόξων μοναστηρίων. Ἄλλο ἔθιμον, ὅπερ διατηρεῖται μέχρι καὶ σήμερον εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Καππαδοκίας, εἶναι τὸ ἐξῆς: Σὲ κάθε οἰκίαν μὲ κόρην ἀνύπανδρον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ὀροφῆς αὐτῆς πύλινον πυθᾶρι. Ὅταν ἡ κόρη ὑπανδρευθῇ, τότε θραύεται τὸ πυθᾶρι.

Ἡ ὅλη μορφὴ τοῦ ἐδάφους τῆς περιοχῆς δεικνύει, ὅτι πρὸ ἀμνημονευτῶν χρόνων ἔλαβον χώραν ἐκρήξις ἠφαιστειῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σχηματιστοῦν ἐκ τῆς λάβας διάφορα στρώματα καὶ σχήματα κωνοειδῆ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καθὼς καὶ διάφοροι κοιλάδες. Αἱ κοιλάδες καὶ αἱ ἄλλαι ἐπίπεδοι ἐπιφάνειαι

εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς πατάτας, τῆς κολοκύνθης, τῶν κρομμύων καὶ τῆς ἀμπέλου. Τὰ προϊόντα αὐτὰ εἶναι πολὺ εὐγευστα λόγῳ τῶν ἐμπεριεχομένων συστατικῶν ἐντὸς τοῦ ἠφαιστειογενοῦς ἐδάφους. Ἐπίσης ἐντὸς τῶν κωνοειδῶν βράχων τῶν προελλθόντων ἐκ τῆς λάβας ἐλαξεύθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν κατοικίαι, ἐκκλησίαι καὶ ὀλόκληρα μοναστηριακὰ συγκροτήματα καὶ ὑπόγειοι πολιτεῖαι. Πλήθος ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπογείων κατοικιῶν, ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ διατηροῦν ἐν πολλοῖς καὶ τὸν ἐσωτερικὸν εἰκονογραφικὸν διάκοσμὸν τῶν. Μὲ τὸν ἐρχομὸν τῶν Ἀράβων καὶ Σελτζούκων Τούρκων οἱ χριστιανοὶ ἐξεδιώχθησαν καὶ τὰ οἰκήματα αὐτὰ κατελήφθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐγένοντο μόνιμοι κατοικίαι τῶν. Τὸ χωρίον Γκορμέ κατωκεῖτο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων μέχρι τὸ 1922. Πολλοὶ οἰκίαι φέρουν ἀκόμη καὶ σήμερον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ χαραγμένο ἀνωθεν τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων. Διότι ἡ περιοχὴ τῆς Καππαδοκίας ἔχει πολὺ μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἐκτίσθησαν πολλὰ καὶ ὠραῖα ξενοδοχεῖα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ.

Ἡ 22α Σεπτεμβρίου ἦτο ἀφιερωμένη διὰ ξενάγησιν τῆς περιοχῆς. Μετὰ τὴν ἔγερσιν καὶ τὸ προαῖνὸ ἀνεχωρήσαμε διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν χριστιανικῶν μοναστηρίων, τὰ ὅποια σήμερον λειτουργοῦν ὡς μουσεῖα ἀνοικτοῦ χώρου. Ἐπεσκέφθημεν μόνον μερικὰ καὶ εὐκόλα εἰς τὴν ἐπίσκεψιν. Εἶδομεν τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν, τὸν διάκοσμὸν τῶν καὶ τὸν τρόπον διαμονῆς τῶν μοναχῶν. Εἶναι ἔργα πίστεως, ἀλλὰ καὶ ἔργα ἀνάγκης διὰ τὴν προστασίαν ἐκ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Ὁ καιρὸς ἐδῶ γίνεται πολὺ ἀφιλόξενος καὶ ἄγριος. Ζέστη πολὺ τὸ θέρος καὶ ὑπερβολικὸ ψυχρὸς τὸν χειμῶνα μὲ ἰσχυροὺς ἀνέμους κατὰ διαστήματα. Οἱ χώροι τῶν μονῶν καὶ ἐκκλησιῶν εἶναι διαφόρων διαστάσεων. Αἱ εἰκονογραφικαὶ παραστάσεις ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ὀροφῶν προέρχονται ἐκ τῆς περιόδου μετὰ τὴν Εἰκονομαχίαν, ἤτοι μετὰ τὸν 11ον αἰῶνα. Τὸ ποῖον τῆς τέχνης εἶναι ἀρκετὰ καλόν, μὲ πλήθος ὀρθογραφικῶν λαθῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν χρησιμοποιημένων ἀγιογραφικῶν χωρίων, δεῖγμα τῆς ἐπαρχιακῆς προελεύσεώς τῆς. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ διακοσμητικὰ σχήματα ἐκ τῆς ἐποχῆς πρὸ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰκονομαχικῆς ἔριδος. Τὰ χρώματα εἶναι καλὰ καὶ ποικίλα καὶ κατεσκευάζοντο ἀπὸ διάφορα χόρτα τῆς περιοχῆς.

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 118 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

ΓΕΡΩΝ ΠΑΪΣΙΟΣ ΤΟ ΓΕΝΝΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ*

Τοῦ κ. ΑΘΑΝ. Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗ, Θεολόγου
Master of Theology - Th.D. (cand.)

Χαρακτηρολογικὰ γνωρίσματα

‘Ο Γέροντας τῆς ποιμαντικῆς φροντίδας
“Ἐλέους πηγὴ, τοῦ κόσμου καταφύγιον”

Προσπαθώντας¹²⁷ μὲ τὸ μολύβι νὰ «σκιαγραφήσουμε» τὴν προσωπογραφία τοῦ μακαριστοῦ Γέροντα καὶ νὰ ἐγκύψουμε ἐγγύτερα στὴν μορφὴ του, αἰσθανόμαστε ὅτι αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεῖ —εἴτε εἶναι δύσκολο, εἴτε εἶναι εὐκόλο— μὲ τρόπο ἀπλό, ὅπως πράγματι ἀπλὸς ἦταν ὁ Γέροντας Παῖσιος, ὁ Γέροντας τῆς Ποιμαντικῆς φροντίδας. Γιατὶ μέσα σὲ πολλὰ ἄλλα ποὺ διέκριναν τὸν Γέροντα ἦταν καὶ «ἡ ἀπλότης τοῦ ἦθους, τὸ γενναῖον, τὸ ἀκατάσκευον»¹²⁸.

Ἡ προσωπογραφία τοῦ Γέροντα, ἀμυδρῶς σκιαγραφούμενη, συνοψίζεται στὴν θεὰ τῆς μακαρίας ἐλπίδας καὶ τῆς ἀπολύτρωσης. Ἡ δειγματοληπτικὴ καταγραφή χαρακτηρολογικῶν γνωρισμάτων τοῦ Γέροντα, τῆς μορφῆς του, τοῦ προσώπου του ἔχει πολὺ νὰ ὠφελῆσει τὸν ὀρθόδοξο ἄνθρωπο ποὺ θὰ ἐγκύψει μὲ πνεῦμα μαθητείας καὶ μίμησης. Γιατὶ «εἶναι γεγονός ὅτι ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου ἐνὸς ἀγίου ἀνθρώπου ἀντανακλᾷ τὶς ἐλλάμψεις καὶ τὶς μαρμαρυγὲς τῆς δραστηκῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ καὶ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Τὸ σάρκινο ἔνδυμα τῆς ἀθάνατης ψυχῆς δὲν μένει ξένο στίς ἐσωτερικὲς πνευματικὲς λειτουργίαι καὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ ἐνοικεῖ στὸν ἅγιο τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπο. Ἡ σαρκικὴ μορφὴ ἐνὸς ἀγίου ἀνθρώπου εἶναι συνήθως ἐκφραστικὴ συνισταμένη τοῦ ἐσωτερικοῦ του πνευματικοῦ πλοῦτου»¹²⁹.

Συνοπτικότερη καὶ ἀκριβέστερη περιγραφή τοῦ προσώπου τοῦ Γέροντα Παΐσιου δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἔχουμε ἄλλη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τὰ χαρίσματα, τὰ χαρακτηρολογικὰ γνωρίσματα μὲ τὰ ὁποῖα εἶχε προικίσει ὁ Θεὸς τὸν Γέροντα βρῖσκουν τὴν πλήρη ἐκφρασὴ τους στὰ παρακάτω πατερικὰ λόγια: «ἀπλοὺς τὸν τρόπον, πολυειδῆς

τὴν κυβέρνησιν· σοφὸς τὸν λόγον, σοφώτερος τὴν διάνοιαν· πεζὸς τοῖς ταπεινότεροις, ὑψηλότερος τοῖς μετεωροτέροις· φιλόξενος ἰκέσιος, ἀποτρόπαιος, πάντα εἰς ἀληθῶς»¹³⁰.

127. Ὁ Γέροντας γράφοντας τὸν βίον τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου σημειώνει: «Γιὰ νὰ ἔχη κανεὶς καὶ μία ἐξωτερικὴ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς Ἀρσενίου θεώρησα χρῆος νὰ δώσω καὶ τὰ χαρακτηρολογικὰ του», σελ. 76. Καὶ μεῖς στὴν συνέχεια ἀπὸ χρῆος προσπαθήσαμε νὰ δώσουμε τὰ χαρακτηρολογικὰ του γνωρίσματα σ' αὐτὴ τὴν ἐνότητα.

128. Μ. Βασιλείου, *Ὁμιλία εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν*, κεφ. 11, ΕΠΕ 7,396.

129. Ἰωάννη Κορναράκη, *Σπουδὴ στὴ μορφὴ τοῦ προσώπου τοῦ μακαριστοῦ γέροντος τῆς Πάτμου π. Ἀμφιλοχίου Μακρῆ*, σὺν περ. «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία» ἀρ. 42. Χειμῶνας 1994, σελ. 49.

130. Λόγος ΚΑ' *Εἰς τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας*, κεφ. λστ', ΒΕΠΕΣ 59,165.

Ἀρχιμ. Νικολάου Ι. Πρωτοπαπᾶ ΕΧΟΝΤΕΣ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ

Πενήντα τρεῖς σύντομες, μεστὲς περιεχομένου καὶ ἐποικοδομητικὲς ὁμιλίαι, ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκαν στὸ δελτίο «Φωνὴ Κυρίου» κατὰ τὸ ἔτος 1995, προσφέρονται σὲ καλαίσθητο τόμο, μὲ τετράχρωμο ἐξώφυλλο. Πρόκειται γιὰ κείμενα γραμμένα μὲ εὐθύνη καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Παρατίθεται τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἀνάλυσή του. Διευκολυντικὰ τὰ εὐρετήρια χωρίων Π. καὶ Κ. Διαθήκης καὶ θεμάτων. Χρήσιμο βοήθημα γιὰ τοὺς κήρυκες τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ κάθε χριστιανὸ ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν «μόρφωσιν τῆς εὐσεβείας».

Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Γ. Σταυροπούλου Η ΘΥΡΑ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ - Ι. Ἐξομολόγησις

Χωρισμένο σὲ τέσσερις ἐνότητες (Ἡ θεία πρόσκλησις — Ἀμαρτία καὶ σωτηρία — Μετάνοια καὶ ἐξομολόγησις — Ὁ πνευματικὸς πατέρας καὶ ὁ ἐξομολογούμενος) τὸ ἔργο ἀναπτύσσει διεξοδικὰ τὸ μέγα θέμα τῆς μετανοίας καὶ ἐξομολόγησις. Ὁ ἔμπειρος ὡς ἐξομολόγος, ἀλλὰ καὶ ὡς συγγραφέας ἀνάλογον βιβλίων, π. Χριστοφόρος, παρέχει ἕναν ἀριστο ὁδηγὸ σὲ ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ διαβούν τὴ «θύρα τῆς Χάριτος», γιὰ ὅχι καὶ ἕνα χρήσιμο ἐγχειρίδιο στοὺς λειτουργοὺς τοῦ Μυστηρίου τῆς ἱεράς ἐξομολογήσεως.

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 124 τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 τεύχους.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Προσοχή!

«Η επιστροφή του μάγου-γιατρού διὰ τῶν λεγομένων ἐναλλακτικῶν θεραπειῶν τῆς Νέας Ἐποχῆς εἶναι ἕνας κίνδυνος πού παραβιάζει τὴν πόρτα τῆς πατρίδας μας, ἰδιαίτερα τῆς Χαλκιδικῆς».

Αὐτὴ ἦταν ἡ βασικὴ διαπίστωση τῶν διαπραγμάτων εἰσηγητῶν στὴν ἰατρικὴ καὶ θεολογικὴ ἡμερίδα μὲ θέμα: «Ἡ παραϊατρικὴ δράση τῆς Νέας Ἐποχῆς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς Ἰατρικῆς», πού διοργάνωσε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Ἱεροσού στην αἴθουσα τοῦ Δημαρχείου Ἀρναίας.

Ἡ ἡμερίδα πραγματοποιήθηκε μὲ ἀφορμὴ τὴν προσπάθεια παράνομης ἐγκαταστάσεως παραθρησκευτικῆς ὁργανώσεως πού ἐμφανίζεται μὲ τὸ προσωπεῖο τῆς Οἰκολογικῆς, στὴν περιοχὴ Βατόνια τῆς Κοινότητος Παλαιοκάστρου Χαλκιδικῆς.

Χαιρετισμὸ ἀπήνθυναν ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ὁ αἰδεσιμολογιώτατος π. Ἀδαμάντιος Ἀγυουσιδῆς, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ψυχίατρος, ἀπὸ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ Μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ Νευροκοπίου κ. Σπυρίδων, ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὁ Ἱερομόναχος π. Ἰωσήφ Καρακαλληνὸς καὶ ὁ Δήμαρχος Ἀρναίας κ. Ἀστέριος Ζωγράφος. Διαβάστηκαν ἐπίσης οἱ χαιρετισμοὶ τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ.ἄ.

Οἱ εἰσηγήσεις ἀσχολήθηκαν μὲ τὰ θέματα: Πρόκληση τῆς Βατόνιας, Ὁμοιοπαθητικὴ καὶ Βελονισμὸς, Ὀλιστικὴ Ἰατρικὴ, Ἐργονομία, Ψυχολογικὴ θεώρηση τῶν ἐναλλακτικῶν θεραπειῶν, Νευρωνικὸς ἔλεγχος τῆς ἀνθρώπινης υἰγείας, κίνδυνοι ἐπὶ τῶν χειρουργικῶν παθήσεων καὶ κίνδυνοι γιὰ τὸ νευρικὸ σύστημα. Οἱ εἰσηγήσεις ἔγιναν ἀπὸ καθηγητὲς τῶν ἰατρικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ θεολόγους.

Ἡ ἡμερίδα αὐτὴ ἦταν μίᾳ πρώτῃ ἀπάντηση τῆς Ἐκκλησίας στὴν παραπλάνηση τῆς παραϊατρικῆς τῆς Νέας Ἐποχῆς. Ἡ ἐπαυξανόμενη διάδοση τῶν ἐπικίνδυνων αὐτῶν παραϊατρικῶν μεθόδων σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ κίνδυνο γιὰ τὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ υἰγεία τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι ἄμεση ἀνάγκη ἡ Πολιτεία μὲ τὴν συνεργασία τῶν ἰατρικῶν συλλόγων καὶ ἄλλων ὑγιῶν φορέων νὰ λάβουν τὰ κατάλληλα μέτρα, ὥστε νὰ διαφωτισθεῖ ὁ λαὸς καὶ νὰ προστατευθεῖ ἡ υἰγεία τῶν πολιτῶν.

Συγχαίρουμε!

Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Βεροίας, Ναούσης καὶ Καμπανίας εἰσήλθε πρόσφατα στὸ διεθνὲς δίκτυο πληροφοριῶν καὶ ἠλεκτρονικῆς συνεργασίας, γνωστὸ ὡς Internet καθὼς δημιουργήθηκε κόμβος τοῦ συστήματος στὴ Βέροια. Ἡ ἀξιοποίηση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας πού παρέχεται μὲσω τοῦ Internet, ἐκτὸς ἀπὸ πρωτοποριακὴ, κρίνεται καὶ ὡς ἐξαιρετικὰ σημαντικὴ καὶ χρήσιμη γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε ὅτι τὸ διεθνὲς αὐτὸ σύστημα πληροφοριῶν καὶ ἠλεκτρονικῆς συνεργασίας παρέχει δυνατότητα προσβάσεως στὶς μεγαλύτερες βιβλιοθήκες τοῦ κόσμου, στὰ διεθνή καὶ ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ τὶς ἐφημερίδες, μὲ ἄμεση παροχὴ καὶ λήψη εἰδήσεων καὶ κάθε εἶδους πληροφοριῶν. Νὰ σημειωθεῖ ὅτι, σύμφωνα μὲ ἀπόλυτα καὶ ἀδιάψευστα στοιχεῖα πάσης φύσεως αἰρετικοὶ χρησιμοποιοῦν τὸ Internet γιὰ νὰ προπαγανδίσουν τὶς ἀπόψεις τους καὶ μάλιστα διεθνῶς. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βεροίας ἔρχεται ὡς συνέχεια τῆς προσπάθειας πού ἄρχισε καὶ ἤδη ὀλοκληρώνεται γιὰ τὴ μηχανογράφηση τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ἀναλόγων γραφείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Πατέρες Πατέρων!

Στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἁγίου Βασιλείου Τριπόλεως πραγματοποιήθηκε σεμνὴ καὶ πρωτότυπη τελετὴ, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μαντινείας καὶ Κυνοουρίας κ. Ἀλεξάνδρου, πρὸς τιμὴν τῶν γονέων τῶν Κληρικῶν τῆς Μητροπόλεως.

Μετὰ ἀπὸ Ἑσπερινό, σὲ συγκινητικὴ ὁμιλία του ὁ Σεβασμιώτατος ἀνεφέρθη στὴν ἀξία καὶ λαμπρότητα τοῦ Ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ στὴν θυσία καὶ προσφορὰ τῶν κληρικῶν γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος. Ἐπίσης στοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους τῶν γονέων τῶν κληρικῶν οἱ ὁποῖοι γαλούχησαν καὶ ἀνέθρεψαν πνευματικὰ τὰ παιδιὰ τους καὶ τὰ προσέφεραν στὸ Ἱερὸ Θυσιαστήριο. Τέλος ὁ Σεβασμιώτατος ἀπένειμε εὐεργετήρια γράμματα στοὺς τιμωμένους.

Στὴν ἑορταστικὴ αὐτὴ ἐκδήλωση παρέστησαν οἱ Ἀρχεῖς τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς πόλεως, ὅλοι οἱ Ἱερεῖς τῆς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνοουρίας, πᾶμπολλοὶ γονεῖς Κληρικῶν καὶ πλῆθος κόσμου.

Μ. Μελ.